

สภาพการณ์ที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นสิ่งบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยม รูปแบบ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำบุญ ให้ทานของพุทธศาสนิกชนที่เข้าใจถูกต้องและปฏิบัติ สอดคล้องตามหลักธรรมเพื่อบรรลุถึงจุดหมายที่แท้จริงทางพระพุทธศาสนาน้อยลงไป นับเป็น เรื่องสำคัญที่ชาวพุทธทุกคนควรหันกลับมาถามตัวเองว่าได้ทำหน้าที่เพื่อตัวเองถูกต้องแท้จริงหรือยัง และชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันมีความสุขแท้จริงหรือไม่ หรือชีวิตมีแต่ความเร่งรีบ ไม่มีเวลาให้กับ ตัวเองและครอบครัว ชีวิตเต็มไปด้วยการแข่งขันตลอดเวลา กระวนกระวาย หดหู่ มีเรื่องต้องกลุ้มใจ ตลอดเวลา อยู่ด้วยความกังวล สับสน เพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ใช้ในการตอบสนองทางประสาท สัมผัสเท่านั้นหรือคือชีวิตที่ดี

พุทธศาสนิกชนไทยในยุคโลกาภิวัตน์ควรทำความเข้าใจในเรื่องการให้ทานให้ถูกต้อง ชัด เจนกว้างออกไปโดยที่ไม่ได้มุ่งไปที่การให้วัตถุ ทรัพย์สินเงินทอง หรือแม้แต่การสร้างถาวรวัตถุ โบสถ์ วิหารเป็นสำคัญ แต่ควรเข้าถึงจุดหมายที่แท้จริงของการให้ทานที่นอกเหนือจากความอึด ใจ สบายใจ ก็คือ ฐานแห่งการทำความดีในการลดความเห็นแก่ตัว ความโลภ ความยึดมั่นถือมั่นเป็น เข้าของทั้งในส่วนของร่างกาย และสิ่งของ เพิ่มความมีเมตตาเป็นการบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นหนทางสู่ ความเป็นอิสระของจิตใจ เกิดความสุขสงบจากภายในอย่างสมบูรณ์ เป็นจุดหมายแห่งการบำเพ็ญ ทานบารมี เป็นไปเพื่อละความยึดมั่นถือมั่นในตน ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่เห็นแก่ตน แต่เห็นแก่ ประโยชน์ผู้อื่นและส่วนรวมเป็นหลักถึงแม้ต้องสละชีวิตของตนก็ยอม

ดังนั้นการทำบุญด้วยการให้ทานไม่จำเป็นต้องเป็นวัตถุเสมอไป แต่จะเป็นการให้ด้วยกาย วาจา ใจ การคิดเพื่อผู้อื่น เช่น “ฉันจะทำอะไรให้ผู้อื่นได้บ้าง” ถือว่าเป็นปัญญาและบุญอย่างยิ่ง พุทธ เพื่อยังประโยชน์ให้ผู้อื่น การกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น (ประเวศ วะสี , 2544 : คำนำ)โดยที่ให่ แรงใจ แรงกายที่จะช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยการเป็นอาสาสมัครที่จะบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์มี จิตเป็นสาธารณะทั้งด้วยตัวเอง ร่วมกับกลุ่มผู้มีอุดมการณ์เดียวกัน มูลนิธิ หรือหน่วยงานที่ต้องการ บุคลากรในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อสังคม (พระชาย วรธมฺโม,พระไพศาล วิสาโล , 2544 : 50-55)เช่น เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมทางภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลางตอนบน อาสาสมัครที่ไปช่วยกัน แจกสิ่งของเครื่องอุปโภค บริโภค ยารักษาโรคแก่ผู้ประสบความเดือดร้อน การเยี่ยมเยียนคนชรา การ ที่ช่วยแจ้งความเคลื่อนไหวของการจราจร อุบัติเหตุบนท้องถนน การช่วยกันสอดส่องดูแล เป็นหู เป็นตาเพื่อความปลอดภัยของสังคม ไม่นิ่งเฉยเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน การให้อภัยเมื่อ เกิดข้อผิดพลาดระหว่างการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม การให้ความรู้ คำสอน คำตักเตือนเช่น การเป็นครูช้างถนน ครูอาสาสมัคร การแก้ไขข้อข้องใจทางกฎหมาย การให้คำปรึกษาปัญหาครอบครัว โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือแม้แต่การแสดงความรักอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโส หรือ

บุคคลที่ควรเคารพ ตลอดถึงการแสดงความยินดีที่ผู้อื่นมีความสุขหรือประสบความสำเร็จด้วยใจที่บริสุทธิ์

จะเห็นได้ว่าถ้าพุทธศาสนิกชนเข้าใจและปฏิบัติอย่างถูกต้องเกี่ยวกับการให้ทาน บางครั้งเราอาจไม่ต้องเหนื่อยจนเกินไปในการแสวงหาวัตถุ ไม่ต้องรอให้มีทรัพย์มากก่อนจึงจะทำบุญด้วยการให้ทานได้ แต่เราสามารถทำได้ทันทีโดยที่เราแสดงความมีน้ำใจ เสียสละแรงกาย ทำจิตของเราให้เป็นสาธารณะ ทานก็จะเกิดขึ้นได้ทันทีแก่บุคคลนั้น ทานจึงเป็นเสมือนน้ำหล่อเลี้ยงใจที่สำคัญของคนทุกคนในสังคม ผู้ให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ได้รับความอึ้งใจ สบายใจ มีความสุข ลดความเห็นแก่ตัว ตระหนี่ถี่เหนียว ความละโมภอยากได้ ความอิจฉาริษยาเป็นการสร้างความสุขจากภายในและเป็นหนทางพัฒนาจิตใจสู่ความเป็นอิสระ สงบ ปฏิบัติบุญกุศลระดับอื่นต่อไป ดังพุทธพจน์ที่ว่า ทานมีอุปการะมากแก่ศีลและทำได้ง่าย เพราะฉะนั้น ทานจึงเป็นเบื้องต้นแห่งศีล ทานอันศีลกำหนดจึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ดังนั้นศีลจึงอยู่ในลำดับต่อจากทาน (พ.จธ.อ. 9/573-574)

3.3.1.2 การรักษาศีล

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้วางระเบียบความประพฤติความเป็นอยู่ที่เรียกว่าศีล สำหรับพุทธศาสนิกชนทั้งในเรื่องส่วนตัวและที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายวาจา ตลอดถึงการทำความเลื่อมใสซึ่งที่เอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติกิจต่าง ๆ ตามหน้าที่อย่างถูกต้องดีงาม โดยมุ่งเป็นไปเพื่อเข้าถึงจุดหมายอันดีงามซึ่งเป็นอุดมคติของคนในสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ ลักษณะที่ว่าเป็นการปิดกั้น โอกาสที่จะทำความชั่ว และส่งเสริมโอกาสที่จะทำความดี โดยฝึกฝนคนให้รู้จักสร้างสัมพันธภาพในการอยู่ร่วมกันอย่างถูกต้องในด้านกายวาจาที่ดีงามเกื้อกูลทั้งแก่ตนเอง บุคคลอื่น และสภาพแวดล้อม สามารถเป็นฐานสำหรับการพัฒนาตนเอง สังคม สภาพแวดล้อมเข้าถึงสิ่งที่มีคุณค่าสูงขึ้นไปอีกด้วย

สำหรับบรรทัดฐานแห่งการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติในวิถีแห่งพุทธ ระเบียบความประพฤติขั้นต้นอย่างน้อยที่สุด หรือศีลขั้นพื้นฐานที่จะสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เกื้อกูลปราศจากการเบียดเบียน ก็คือหลักที่เรียกว่า ศีล 5 ซึ่งมีสาระสำคัญได้แก่การไม่ละเมิดชีวิต ทรัพย์สินของรักของกันและกัน การไม่ใช้วาจาละเมิดความจริงเพราะเห็นแก่ประโยชน์คนหรือมุ่งทำลายผู้อื่น การไม่ทำลายสติสัมปชัญญะหรือความสำนึกผิดชอบชั่วดีของตนด้วยการตกในอำนาจของสิ่งเสพติด แต่ถ้าผู้ใดมีความเพียรอดสาหัสจะประพฤติปฏิบัติให้ยิ่งขึ้นไปอีก เช่น รักษาศีลอุโบสถ พัฒนา และขัดเกลาจิตใจของตนเองเพื่อเข้าใจความจริงแห่งชีวิต ในวันอุโบสถหรือประเพณี ปฏิบัติรักษาศีล 8 ตลอดไป(อง.ตัก.20/510/253, อง.อภ.รฐ.23/131/253-269) ส่วนระเบียบความประพฤติที่ซับซ้อนไป

กว่านี้ย่อมรวมไปถึงข้อกำหนดกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมและข้อปฏิบัติปลีกย่อยต่าง ๆ ที่วางไว้เพื่อความเรียบร้อยดีงาม และเพื่อให้เกิดสภาพการดำรงชีวิตอันเกื้อกูลแก่การที่จะเข้าถึงจุดหมายจำเพาะของกลุ่มชน ชุมชน สังคมนั้น หรือระบบการนั้นๆ ศิลปมีความเข้มงวดกวัดขัน เคร่งครัด ประณีต และรายละเอียดต่าง ๆ กัน ดังมีศีล 10 ศีล 227 ศีล 311

ดังนั้นสาระของศีลอยู่ที่เจตนา ได้แก่การไม่คิดล่วงละเมิดในกฎเกณฑ์ บทบัญญัติ เบียดเบียนต่อผู้อื่น รวมไปถึงการสำรวมระวัง คอยปิดกั้นหลีกเลี่ยงไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้น ซึ่งโดยสารถะสามารถแบ่งศีลได้เป็น 2 ระดับคือ

1. หลักความประพฤติระดับกายวาจาและอาชีวะ ถือการดำรงชีวิตที่ไม่เบียดเบียนตนเอง และ ผู้อื่นที่ทรงแนะนำสั่งสอนผู้ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนย่อมรับผลการกระทำด้วยตนเองตามกฎธรรมคาของธรรมชาติโดยตรงไม่ว่าดีหรือชั่วขึ้นอยู่กับกระทำ

2. หลักแห่งกฎระเบียบข้อบังคับที่บัญญัติเพื่อกำกับความประพฤติของบุคคล ตามความมุ่งหมายจำเพาะของหมู่ชนหรือชุมชนนั้น เป็นฐานแห่งการปฏิบัติธรรมที่ยังยวด เคร่งครัด แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และผู้ฝ่าฝืน (มักจะ) ได้รับโทษตามความรับผิดชอบต่อชุมชนหรือสังคมอีกชั้นหนึ่ง (พระธรรมปิฎก, 2541 : 768)

ศีลจึงเป็นสิ่งที่คอยควบคุมกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาทางด้านร่างกาย วาจา มุ่งสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจ ส่งผลถึงความสัมพันธ์แห่งการดำรงอยู่ของทุกชีวิตอย่างเกื้อกูลสันติสุข

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรักษาศีลในทางพระพุทธศาสนามีดังนี้

1. ก่อให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่าง ๆ ลุถึงจุดหมายที่ตั้งใจโดยลำดับจนถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต

2. สามารถปฏิบัติกิจของตนได้อย่างสะดวก สมาชิกของสังคมหรือชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยดี สังคมเป็นระเบียบมีความเป็นอยู่อย่างสันติสุข

3. เป็นพื้นฐานการฝึกคุณธรรมสำหรับพัฒนาจิตใจในระดับที่สูงขึ้น เกิดจากการขัดเกลาจิตใจให้เบาบางด้วยการควบคุม ยับยั้ง สำรวม ปรับการแสดงออกทางกายวาจาให้เอื้อต่อสภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลการอยู่ร่วมกันด้วยดี

4. ก่อให้เกิดภาวะความสมดุลย์ทางธรรมชาติ จากการปฏิบัติถูกต้องกลมกลืน เคารพต่อสิทธิความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องที่อิงอาศัยซึ่งกันและกันไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติรักษาศีลตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดสังคมแห่งอุดมคติในภาวะความเป็นอยู่แบบเกื้อกูลจากการปฏิบัติถูกต้องในหน้าที่ เคารพสิทธิของกันและกัน ไม่เฉพาะในกลุ่มของมนุษย์แต่รวมถึงทุกชีวิตที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ศีลจึงเปรียบเสมือนสิ่งสำคัญที่คอยหล่อเลี้ยงสายน้ำแห่งชีวิตของทุกสรรพสิ่งให้สามารถดำรงคงอยู่อย่างสมบูรณ์ภาพ

ความเป็นจริงแห่งสภาพสังคมในปัจจุบัน สังคมแห่งอุดมคติที่กล่าวมาค่อย ๆ ลบเลือนหายไป ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย ดังตัวอย่างปรากฏให้เห็นทางสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ซึ่งนับวันยิ่งร้ายแรงและน่าเป็นห่วงในชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ผู้คนได้รับความเดือดร้อนกันถ้วนหน้า มีชีวิตอยู่ด้วยความหวาดผวา ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งหมดนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากคนในสังคมไม่ประพฤติ ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาในเรื่องศีลนั่นเอง ดังที่ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ว่า

“ถ้ามนุษย์ในโลกนี้ต่างคนต่างไม่มีศีลกันแล้ว จะเห็นได้ทันทีว่าเป็น
ภาวะที่ทนไม่ได้ ตัวเองก็ทนตัวเองไม่ได้ เมื่อตัวเองไม่มีศีล ตัวเองจะทนพฤติกรรม
กรรมของตัวเองไม่ได้ คือ มีโรคทางวิญญาณ โรคบาป โรคกรรม โรคทรมาณจิต
ทรมาณวิญญาณมากขึ้นจนตัวเองก็ทนตัวเองไม่ได้เพราะไม่มีศีล สังคมก็ทนไม่ได้
สังคมรอบตัวก็ทนไม่ได้ ถ้าคนไม่มีศีลมันจะเกิดเสนียดจัญไรมากขึ้น”
(พุทธทาสภิกขุ , 2540 : 77)

ขาดความเคารพในชีวิตบุคคลอื่น การขาดกรรมเพื่อต้องการทรัพย์สินหรือเพื่อการแก้แค้น บางครั้งเพื่อความสนุกสนาน มีการทำร้ายร่างกาย การทรมาณ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องแสดงออกซึ่งความโหดร้ายทารุณ แม้แต่การประกอบอาชีพที่ต้องทำลายชีวิตผู้อื่น เช่น การค้ายาเสพติด การค้าอาวุธ การค้ายาพิษ ยาฆ่าแมลง การฆ่าสัตว์เลื้อยคลาน การเปิดสถานบริการทางเพศ เป็นการละเมิดในศีลข้อที่ 1 การขาดความเคารพสิทธิหน้าที่ ความเป็นอยู่ ทรัพย์สินมีการคอร์รัปชันไม่ว่าจะเป็นการคิดสินบนเพื่อเข้ารับการงานในส่วนใดส่วนหนึ่งขององค์กรนั้นๆ หรือเพื่อความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน การทำธุรกิจผิดกฎหมาย แม้แต่การออกกฎหมายเพื่อประโยชน์แก่นายทุน การโกงงบประมาณแผ่นดินไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวและกลุ่มของตน การโกงการเลือกตั้งไม่มีความซื่อสัตย์ซื่อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นการละเมิดในศีลข้อที่ 2 ในเรื่องของทรัพย์สินทั้งสิ้น การละเมิดคุ้มครอง บุตร ภรรยา เห็นผิดจากธรรมเนียมคลองธรรมเช่น การเที่ยวสถานเริงรมย์ต่างๆ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรที่ทำให้เกิดปัญหาทั้งแก่ตนเองและผู้ปกครอง การสร้างค่านิยมผิดๆ เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ที่ผิดหลักทำนองคลองธรรม การไม่พอใจในคู่ครองของตนถือเป็นการละเมิดในศีลข้อที่ 3 โฆษณาสินค้าชวนเชื่อเกินความเป็นจริง การใส่ร้ายป้ายสีบุคคลไม่ได้กระทำผิด การเสนอข่าวที่ไม่อยู่บนพื้นฐานความจริงทำให้เกิดความแตกแยกทั้งส่วนบุคคลและสังคม การประณาม

ประธานผู้อื่นได้รับความเสียหายเป็นการละเมิดในศีลข้อที่ 4 สร้างค่านิยมที่ผิดในการดำเนินชีวิต เรื่องสารเสพติดของมีนเมาทุกประเภทโดยเฉพาะเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์ที่มีการโฆษณาอย่าง ครึกโครมและจัดให้มีในงานสังสรรค์เกือบทุกประเภท มีการเสพกันมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน เป็นการละเมิดในศีลข้อที่ 5 ปัญหาต่างๆ เหล่านี้เพราะไม่ยึดหลักในศีล 5 ประการนั่นเอง ที่สำคัญที่ปัญหาหลายๆ ปัญหาผู้มีอำนาจทางสังคมบางคน บางกลุ่มอยู่เบื้องหลังการกระทำอันมิชอบ ขาดการดูแลอย่างจริงจังในหลาย ๆ เรื่องที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตอย่างไม่เหมาะสม ถูกต้อง แก่คนในสังคม แก่ปัญหากันที่ปลายเหตุ มองข้ามไม่เห็นความสำคัญเรื่องศีลธรรมห่วงแต่ผลประโยชน์กับการแสวงหาทรัพย์สิน อำนาจ เกียรติยศของตนและกลุ่มเป็นสำคัญ ขาดซึ่งการปลูกจิตสำนึกแห่งการรักตนเองในทางที่ควรแห่งการไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและบุคคลอื่น ทำให้ขาดการอบรมสั่งสอน ความเข้าใจในการประพฤติ ปฏิบัติเรื่องศีลอย่างถูกต้อง

การปฏิบัติตามหลักศีล 5 อย่างเคร่งครัดของชาวพุทธในสังคมไทยในปัจจุบันลดน้อยลงไปอย่างมาก ส่วนใหญ่เพราะความเข้าใจในเรื่องศีล 5 ยังไม่ถูกต้องเท่าที่ควร ไม่ได้รับการปลูกฝังอบรม สั่งสอน และตั้งใจประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีล 5 อย่างจริงจัง ทำให้ไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง (พระมหาพิชิตชัย ขมพาลไฟ, 2542 : 123-142)

ศีล 5 มีความพิเศษและมีศรัทธาช่วยปกป้องรักษาชีวิตและช่วยให้เกิดความสงบของกายภายใน ศีลเป็นพื้นฐานที่จะทำให้แต่ละคน แต่ละครอบครัว และสังคมมีความสุข(พระชาย วรธนโม, พระไพศาล วิสาโล , 2544 : 78) อยู่ร่วมกันด้วยความรักความสามัคคี ดังนั้นจึงเป็นทางออกที่เหมาะสมและดีที่สุดที่ชาวพุทธทุกคนจะตระหนักและให้ความสำคัญกับการประพฤติอยู่ในศีลเพื่อคลี่คลายและขจัดปัญหาที่กำลังปรากฏในสังคมไทย

3.3.1.3 การเจริญภาวนา

จากหลักคำสอนทั้ง 3 ประการในโอวาทปาฏิโมกข์ ที่เปรียบเสมือนหัวใจแห่งหลักดำเนินชีวิต การเจริญภาวนาทำจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์นับเป็นสิ่งสำคัญที่สุด แต่ก็เกี่ยวเนื่องกับหลักคำสอนประการแรกจากการละเว้นความชั่วทั้งปวง และประการที่สองการทำความดีให้ถึงพร้อมเพราะทั้งสองประการเป็นเสมือนฐานแห่งการปฏิบัติสู่จิตใจที่ผ่องใสบริสุทธิ์ เป็นหนทางแห่งการดับทุกข์ทั้งปวง มงฺกละสุปฏิโปรงฺกัฏฐอริยสัจจ 4 สามารถควบคุมกระแสการรับรู้และความคิดไว้ให้บริสุทธิ์ไม่มีช่องที่กิเลสจะเกิดขึ้นได้ ไม่ใส่ความรู้สึกรู้สึก ไม่สร้างความคิดคำนึง ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ มีความเป็นอิสระ ไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ จะหลุดพ้นจากการถูกบังคับด้วยกิเลสที่เป็นแรงขับ กระบวนการแห่งการทำงานของจิตประกอบไปด้วยปัญญาแห่งการ

รู้เท่าทันสภาวะความเป็นจริง ไม่เอนเอียง มีอคติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จิตมีสภาวะแห่งการตื่นตัวตลอดเวลา เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามที่มันเป็น ไม่มีความรู้สึกในด้านกระหายอยาก และความขัดเคือง กระทบใจ ปราศจากอาการกระวนกระวาย เป็นภาวะจิตที่เรียกว่า ฟันทุกข์ มีความโปร่งใส เบา ผ่อนคลาย สงบ เป็นตัวของตัวเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นสภาพของจิตที่มีสุขภาพสมบูรณ์ ดูจร่างกายที่เรียกว่ามีสุขภาพสมบูรณ์ เพราะองค์ประกอบอวัยวะทุกส่วนปฏิบัติหน้าที่ได้คล่องเต็มที่ตามปรกติของมันเพราะไม่มีโรคเป็นข้อบกพร่องอยู่เลย ทำให้ปลอดโปร่งพร้อมดำรงชีวิตอยู่ เจริญและจัดการกับสิ่งทั้งหลายในโลกด้วยความเข้มแข็งและสดชื่นต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในระดับของผู้ครองเรือนยังไม่สามารถปฏิบัติการเจริญภาวนาถึงขั้นในระดับ ฟันทุกข์ได้ แต่ก็สามารถที่จะฝึกปฏิบัติเพื่อความสงบสุขของจิตใจเปรียบเสมือนการได้พักผ่อนอย่างดีที่สุด และการภาวนาฝึกจิตให้จดจ่ออยู่กับอารมณ์แห่งปัจจุบัน รู้เท่าทันในสิ่งที่มากระทบทางสัมผัสทั้ง 6 รู้จักปล่อยวาง พยายามเข้าใจตามเหตุปัจจัยแห่งสภาวะความเป็นจริง จิตไม่ฟุ้งซ่าน จะทำให้สามารถให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องไม่ผิดพลาด การทำงานสมบูรณ์รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ เพราะมาจากจิตที่เป็นหนึ่งเดียว ปลอดโปร่งนั่นเอง

ในปัจจุบันมีชาวพุทธให้ความสนใจที่จะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นจำนวนมาก อาจเป็นเพราะผู้ที่ผ่านการอบรมเจริญภาวนาวิปัสสนากรรมฐาน สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้ดีขึ้นได้อย่างชัดเจน (อนุชา สมจิตร : 2539, 171-172) และสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขทั้งทางโลกและทางธรรมจึงได้มีการแนะนำเชิญชวนให้บุคคลที่ตนเองรู้จักมาเข้ารับการปฏิบัติบ้าง ซึ่งจะมีทั้งพระภิกษุ และฆราวาสที่เป็นวิทยากรอบรม ซึ่งก่อนที่จะเข้ารับการอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่ไม่ค่อยเข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และไม่ค่อยคำนึงถึงการรักษาศีล 5 แต่หลังจากที่ผ่านการอบรมแล้ว ทำให้มีความเข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มากยิ่งขึ้นถึงแม้จะไม่ค่อยถูกต้องทั้งหมดก็ตาม มีความตระหนักที่จะไม่ประพฤติดะเมียดศีล 5 และยังเข้าใจหลักแห่งการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม (ภาคผนวก ข)

ผู้ที่เข้าอบรมจะเข้าใจดีขึ้นว่า การเจริญภาวนาวิปัสสนากรรมฐานตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สามารถยกระดับจิตใจของผู้เข้ารับการอบรมให้มีบุคลิกลักษณะเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง สงบเย็น มีเมตตากรุณา เข้าใจความเป็นจริงแห่งชีวิตมากขึ้น มีจิตใจที่พร้อมและง่ายแก่การปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ และช่วยเสริมสร้างนิสัยที่ดีในการรู้จักทำให้สงบและระมัดระวัง ปล่อยวาง ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในใจ สามารถดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและมีความสุขจากการไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น

ดังนั้นชาวพุทธสามารถดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและมีความสุขได้ด้วยเจริญภาวนาอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน โดยการไม่ทิ้งสติ อยู่ด้วยการรู้ตัวทั่วพร้อมกับปัจจุบันขณะ เช่น ภาวนากับการทำกับข้าว การแปรงฟัน การอาบน้ำ การแต่งตัว การทำงานหรือการทำกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละวันทำด้วยความรู้สึกกับสิ่งที่เรากระทำอยู่ ทำอะไรทำให้ดี ให้ความเคารพกับสิ่งที่กระทำอยู่ ไม่รีบทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่จะให้ความสำคัญกับทุกการกระทำ โดยเอาสติเป็นตัวกำหนดรู้ (ธรรมปราโมทย์, 2543 : 84-85) ถือว่าการทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยสติคือการปฏิบัติธรรม กระทำเช่นนี้บ่อยๆ ความผิดพลาด การคิดฟุ้งซ่าน ความกระวนกระวายในการดำเนินชีวิตก็จะน้อยลง ความสงบของจิตใจก็จะเกิดขึ้นง่ายและมีมากขึ้น จะได้รับผลทันทีว่า ไม่มีใคร ไม่มีสิ่งใดจะบังคับหรือทำให้เราเป็นทุกข์ เมื่อเราไม่ทิ้งสติ เราคงจะอยู่ด้วยความรู้ตัวทั่วพร้อมทุกขณะ ทุกข์เกิดขึ้นเพราะเราหลงทุกข์ดับไปเพราะเรามีความรู้อยู่กับปัจจุบัน เพราะฉะนั้น ควรแก้ปัญหาชีวิตด้วยการเจริญภาวนา กล่าวคือทำให้สติเกิดขึ้นทุกขณะเป็นหนทางที่น่าจะถูกต้องและดีที่สุด

3.3.2 ลักษณะของการนับถือพระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติตามสภาพแวดล้อมและเชื่อกฎโดยหวังผล

หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาก็คือ ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นกฎธรรมชาติแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ดังนั้นมนุษย์ต้องการผลอะไร ก็ต้องทำเหตุที่จะให้ผลนั้น ไม่ต้องมัวอ่อนวอน รอคอยการคลันดาลของเทพเจ้าเมื่อทำเหตุตรงที่จะนำมาซึ่งผล ผลก็จะเกิดขึ้นตามที่เรากำลังต้องการ เพราะฉะนั้นเราต้องกระทำเหตุเพื่อให้ผลที่เราต้องการด้วยความเพียรพยายามของเรา สิ่งนี้เรียกว่า กรรม

อย่างไรก็ตามพุทธศาสนิกชนที่ไม่เข้าใจหลักคำสอนทางพุทธศาสนาอย่างแท้จริงประกอบทั้งยังคงมีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไสยศาสตร์ ผีสงเทวดา ซึ่งความเชื่อนี้ถูกปลูกฝังกันมาแต่โบราณ และได้ผสมผสานเข้ากับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา จนผู้ประพฤติปฏิบัติไม่สามารถแยกออกว่าส่วนใดเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาจริงส่วนใดมิใช่ จึงกลายเป็นความเชื่อในเรื่องกรรมที่หวังผลตอบแทน ทำบุญครั้งหนึ่งอธิษฐานขอในสิ่งที่ต้องการมากมายหรือไม่ก็มีการอ่อนวอนร้องขอบนบานศาลกล่าว จะเห็นได้จากที่พุทธศาสนิกชนเช่น ไหว้บรรพบุรุษ การเข้าทรง การตั้งศาลพระภูมิในบ้าน การทำบุญหวังความร่ำรวย หวังสวรรค์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้อาจมีผลเกี่ยวเนื่องมาจากวิถีการดำเนินชีวิตทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ทำให้คนในสังคมเกิดความสับสนประกอบกับการต้องค้นหาเลี้ยงชีพเพื่อการอยู่รอด ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนส่งเสริมให้ประชาชนมีที่พึ่งทางใจมากขึ้นประกอบกับความเชื่อในเรื่องของจิตวิญญาณ มิได้ขัดกับศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม ทำให้มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน

3.3.2.1 ลัทธิพิธีเข้าทรงประทับร่าง

ทุกศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับความเชื่อของประชาชนในสังคม และความเชื่อนั้นมีอยู่ไม่น้อยเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ผีสง เทวดา และการเข้าทรง ด้วยศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ ศาสนาทำให้ทัศนคติและพฤติกรรมบางอย่างของมนุษย์มีความแตกต่างกันและยังมีอิทธิพลต่อค่านิยมทางสังคม (Ronald L. Jahnstone, 1975 :59-60) โดยแสดงออกมาทางพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาตนเอง ต้องการความคุ้มครอง ต้องการปลอบใจตนเอง ต้องการปรับตัวเข้ากับสังคมและรู้เห็นความเป็นจริงของชีวิต

ความเชื่อในเรื่องวิญญาณที่สิงอยู่ในร่างคนทรงเป็นเรื่องไม่อาจพิสูจน์ได้ และการที่วิญญาณเข้าครอบงำร่างของคนทรงถือว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในพิธีกรรม บุคคลในแต่ละศาสนามีความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณที่แตกต่างกันออกไป ตามแต่ละท้องถิ่น สามารถสัมผัสชีวิตพิธีกรรมต่าง ๆ เรื่องของจิตวิญญาณมีความเชื่อกันว่าเป็นการเกิดใหม่เพื่อเป็นคนทรงระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า มีการอ้างถึงความสามารถในการเข้าถึงสภาวะของสภาพจิตที่อยู่เหนือธรรมชาติ ความรู้จักสิ่งเหล่านี้อาศัยความรู้ที่ได้จากประสบการณ์

การที่มีการเข้าทรงและมีร่างทรงในปัจจุบันนี้อาจเป็นการแสดงให้เห็นว่าประชาชนในสังคมยังมีความเชื่อเลื่อมใสศรัทธา และยอมรับพิธีกรรมเข้าทรง ดังจะเห็นได้จากการมาขอใช้บริการต่าง ๆ เช่น ช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ช่วยพยากรณ์โชคชะตา ให้คำแนะนำปรึกษา เป็นต้น การที่ร่างทรงใดจะเป็นร่างทรงที่สมบูรณ์ได้จำเป็นต้องผ่านพิธีกรรมครอบครู ผ่านพิธีกรรมตั้งหิ้งเจ้า และต้องเข้าร่วมในพิธีไหว้ครูประจำปี

การเข้าทรงสามารถแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ตามลักษณะของการเข้าทรง ดังนี้ (นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ. 2533: 67-68)

1. การเข้าทรงประเภทพรหม เป็นการเข้าทรงที่เจ้าหรือเทพที่มาประทับส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของศาสนาคู เช่น พระพรหม พระวิฆณุ พระกฤษณะ และเจ้าแม่อุมาเทวี เป็นต้น
2. การเข้าทรงประเภทเทพ เป็นการเข้าทรงที่เจ้ามาประทับทรงจะเป็นเจ้าพ่อ เจ้าแม่ องค์กุมารทอง กษัตริย์ ขุนนาง แม่ทัพของไทย ที่เคยมีชีวิตและมีชื่อเสียงในอดีต
3. การเข้าทรงประเภทจีน เป็นการเข้าทรงที่เจ้าประทับทรงเป็นเจ้าจีน เช่น เจ้าแม่กวนอิม เชียนซือ กวนอู หงเจี๋ย และตี่ก๊กม้อ เป็นต้น

สาเหตุที่เจ้าหรือเทพมาเข้าทรงที่สำคัญมี 4 ประการคือ (นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ. 2533: 34)

1. เนื่องจากความเลื่อมของศาสนาพุทธ มนุษย์ขาดซึ่งศีลธรรม จรรยา ทำให้เจ้าหรือเทพต้องมาช่วยจรรโลงศาสนาและช่วยให้มนุษย์อยู่ในศีลในธรรม
2. เกิดจากการที่โลกมีความสับสนวุ่นวายมาก เช่น เกิดภัยพิบัติต่าง ๆ หรือเกิดสงคราม จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหรือเทพต้องมาช่วยเหลือมนุษย์ โดยการช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ช่วยขจัดปัดเป่าทุกข์ ตลอดจนมาให้คำแนะนำปรึกษาต่าง ๆ
3. เจ้าหรือเทพมีความผูกพันกับร่างทรงในอดีตชาติทำให้เจ้าหรือเทพต้องมาติดตามมาช่วยเหลือ ดูแล ปกป้องและคุ้มครอง
4. เกิดจากการที่มีการตัดไม้ทำลายป่ามาก ทำให้เจ้าหรือเทพซึ่งเคยสิงสถิตอยู่ตามต้นไม้ใหญ่ ๆ ในป่า ไม่มีที่อยู่อาศัย จึงต้องมาเข้าทรงในร่างมนุษย์และช่วยเหลือมนุษย์ในเวลาเดียวกัน

การถูกเลือกเป็นร่างทรงนั้นขึ้นอยู่กับเจ้าหรือเทพว่าต้องการผู้ใดเป็นร่างทรงของตน และต้องการให้เป็นเมื่อใด ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการกระทำหรือที่เรียกกันว่าเวรกรรมของร่างทรงในชาติก่อน ใครก็ตามไม่ว่าจะประพฤติดี ประพฤติชอบมากเพียงใดก็ไม่อาจอุทิศหรือปวารณาตนเองให้เป็นร่างทรงได้ หากเจ้าหรือเทพไม่ประสงค์ ร่างทรงไม่จำเป็นต้องเป็นคนดีเสมอไป การถูกเลือกเป็นร่างทรงนั้น ผู้ที่ถูกเลือกหรือคนในครอบครัวได้รับการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุอาจเป็นเวลานานสั้นหรือระยะเวลายาวนานและอาการเหล่านั้นจะทุเลาหรือหายขาด เมื่อยอมรับเป็นร่างทรงซึ่งโดยปรกติแล้วร่างทรงส่วนใหญ่จะมีพ่อแม่ญาติพี่น้อง หรือบุคคลใกล้ชิดเป็นร่างทรงมาก่อน

เมื่อผู้ที่ถูกเจ้าหรือเทพเลือกเป็นร่างทรง ได้ทราบถึงสาเหตุของความเจ็บป่วยของตนว่า เกิดจากการที่เจ้าต้องการให้เป็นร่างทรงพร้อมทั้งได้ทราบว่าเจ้าเป็นใครและประสงค์สิ่งใดแล้ว ต่อจากนั้นครูหรือผู้ที่ทำหน้าที่เชิญเจ้าให้มาเจรจาดตกลงกับญาติพี่น้องของร่างทรงก็จะกำหนดวันเวลาที่จะต้องทำพิธีครอบครูอันเป็นพิธีกรรมสำคัญสำหรับผู้ที่เป็ร่างทรงใหม่เพื่อเป็นการมีครูช่วยแนะนำอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับเรื่องเข้าทรงแล้วยังเป็นการเสริมกำลังใจ เมื่อพิธีครอบครูเสร็จเรียบร้อยแล้วร่างทรงใหม่จะเป็นร่างทรงที่สมบูรณ์ และพิธีนี้ยังถือว่าเป็นการแสดงความเป็นเจ้าของของเจ้าของร่างทรงใหม่นั้น ซึ่งเมื่อผ่านพิธีครอบครูไปแล้วเจ้าหรือเทพหรือผีอื่น ๆ ก็ไม่มีสิทธิ์ที่จะมาจับจองแสดงความเป็นเจ้าของร่างทรงนั้นอีกต่อไป

ในพิธีกรรมเข้าทรงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพิธีครอบครู พิธีตั้งหิ้งเจ้า และพิธีไหว้ครูประจำปี มีสิ่งของจำเป็นหลายอย่างที่ใช้ในการประกอบพิธีเป็นต้นว่า ดอกไม้ซึ่งก็มีหลายชนิด โดยดอกไม้แต่

ละขณิคมมีความหมายซ่อนเร้นอยู่ภายใต้ชื่อหรืออยู่ในลักษณะของดอกไม้ประเภทนั้น เช่น ดอกดาวเรืองแทนความเจริญรุ่งเรือง ดอกบานไม่รู้โรยแทนความมั่นคงถาวร เป็นต้น บายศรีก็เป็นสิ่งที่สำคัญจัดทำขึ้นแล้วแต่วัตถุประสงค์ที่ต้องการจะสื่อความหมาย นอกนั้นแล้วยังมีขนมและผลไม้ ซึ่งสิ่งจำเป็นที่ใช้ในพิธีกรรมเหล่านี้ล้วนใช้เพื่อเป็นสิริมงคล และแฝงด้วยหลักธรรมที่ดั่งามทั้งสิ้น รวมทั้งช่วยเพิ่มความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ความเป็นสิริมงคลแก่พิธีกรรมอีกด้วย

ส่วนผลไม้ที่ห้ามใช้ในพิธีกรรมมีดังนี้ ลูกพลับ ลูกท้อ มังคุด ละมุด และพุทรา เพราะมีความเชื่อว่าไม่เป็นสิริมงคลทำกิจการใดไม่เจริญรุ่งเรืองตามชื่อผลไม้

เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยแม้จะมีผู้เชี่ยวชาญและมีเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าในปัจจุบัน แต่มีคนไทยจำนวนไม่น้อยที่มีความเชื่อในเรื่องศักดิ์สิทธิ์ เชื่อมั่นศรัทธาต่อกฎเกณฑ์ที่ตกทอดมาแต่โบราณกาลยังมีการรักษาแบบอิงอาศัยสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งเป็นความเชื่อที่ผสมผสานกับลัทธิพราหมณ์และความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์หรือผีสิง เทวดา โดยมีการประกอบพิธีกรรมผ่านทางาร เช่น ไหว้บรรพบุรุษและการเข้าทรงประทับร่าง

เราในฐานะชาวพุทธสิ่งใดที่เป็นความเชื่อและเคยกระทำปฏิบัติสืบทอดกันมาก็สมควรที่รักษาแต่ควรใช้ปัญญาที่จะกระทำเพื่อเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจเป็นกำลังใจที่จะทำความดีเป็นไปเพื่อพัฒนาชีวิตของตนเองด้วย ดังนั้นความเชื่อ ความนับถือเรื่องไสยศาสตร์หรือผีสิง เทวดา โดยมีการประกอบพิธีกรรมผ่านทางาร เช่น ไหว้บรรพบุรุษและการเข้าทรงประทับร่างของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อขอความช่วยเหลือควรมีความสัมพันธ์ในลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1. ในส่วนตนตั้งใจกระทำในสิ่งที่ดีและถูกต้องตามหลักศีลธรรมเป็นการปฏิบัติบูชาซึ่งสำคัญกว่าการบูชาด้วยสิ่งทั้งปวง มีเมตตาไมตรีเพื่อแผ่กุศลคุณงามความดีให้ท่าน
2. เอาคุณธรรมคุณงามความดีของเทวดาหรือบุคคลที่นับถือเป็นที่ระลึกหรือเป็นเครื่องเตือนสติ ให้บำเพ็ญคุณงามความดีหรือบุญกุศลต่างๆ ขึ้น เรียกว่า เทวดานูสติ คือ ระลึกถึงคุณธรรมที่ทำให้เป็นเทวดาที่มีอยู่ในตน
3. การที่เรานับถือเคารพท่านต้องการความช่วยเหลือจากท่าน เป็นลักษณะที่บ่งบอกว่าท่านเป็นบุคคลสำคัญ และเป็นผู้ได้รับการฝึกฝนพัฒนาตนดีแล้ว เราจึงยกย่องเชิดชูแสดงให้เห็นว่าสังคมของเราเป็นสังคมที่เชิดชูความดีและเชิดชูคนดี อันจะเป็นเครื่องรักษาสังคมอยู่ในสันติสุข

การที่จะอ่อนวอนหรือรอคอยความช่วยเหลือจากเทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่ใช่วิถีชาวพุทธ เพราะมีวรคอยความช่วยเหลือ หวังพึ่งอำนาจลบล้างบาป ไม่ยอมรับความเป็นจริงจากผลของการกระทำที่เกิดขึ้นเปรียบเหมือนการประจบเอาใจท่านให้ทำอะไรให้ โดยไม่พยายามทำกิจหน้าที่ของ

ตน ก็ยอมไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมใดๆ ของอารยชน อีกทั้งไม่เป็นไปเพื่อการดับทุกข์อย่างแท้จริง ดังนั้นเราควรนับถือเทพในฐานะเป็นผู้ใหญ่ในแง่ภูมิธรรม เป็นหลักใจในการทำความดี (พระธรรมปิฎก, 2542 : 19-24)

3.3.2.2 ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม

จากประวัติความเชื่อเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์กวนอิม เดิมคือ เจ้าหญิงเมี่ยวसान เป็นพระธิดาองค์สุดท้ายของจักรพรรดิเมี่ยวจง และ พระราชินีโปยาเทวี แห่งอาณาจักรชิงหลิน อันเป็นดินแดนในบัดนี้ได้หายไปในมหาสมุทรทางทิศใต้ของประเทศจีน เจ้าหญิงเป็นบุคคลที่มีความเสียสละที่จะช่วยสัตว์โลก โดยตั้งปณิธานว่า “จะต้องช่วยสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นทุกข์เสียก่อน พระองค์จึงจะเข้าสู่พระนิพพานเป็นคนสุดท้าย” แม้จะถูกกลั่นแกล้งจนเกือบเอาชีวิตไม่รอดก็หลายครั้ง แต่ด้วยพระบารมีและความตั้งใจอันแน่วแน่จนสามารถสำเร็จพระโพธิญาณเป็นพระโพธิสัตว์ ทรงเปี่ยมไปด้วยพระมหาเมตตาและพระมหากรุณาต่อสัตว์โลกถ้วนหน้า ใครก็ตามเมื่อตกอยู่ในห้วงแห่งอันตราย หากอธิษฐานวิงวอนให้พระองค์ช่วย พระองค์ก็จะเสด็จมาโปรดให้พ้นทุกข์ได้ ถ้าหากวิบากกรรมของผู้นั้น ไม่หนักจนเกินไปไม่มีเสียงใดในโลกจะพ้นจากสายตาการรู้เห็นของพระองค์ ท่านไปได้ จึงได้ชื่อว่า “กวนซิม” อันหมายความว่า “มองเสียงโลก” คนทั่วไปชอบเรียกสั้นๆ ว่า “กวนอิม”

พระโพธิสัตว์กวนอิม หรือ อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ เป็นพระโพธิสัตว์ในลัทธิมหายานมีผู้กล่าวสืบทอดต่อ ๆ กันมาบ้างก็ว่าเป็นหญิง บ้างก็ว่าเป็นชาย และยังแบ่งเป็นภาคต่าง ๆ อีกมาก ลัทธิมหายานถืออุดมคติ 3 ประการดังนี้

1. **หลักมหาปัญญา** ลัทธิมหายานได้อธิบายหลักอนัตตา ซึ่งเป็นคุณลักษณะพิเศษในพระพุทธศาสนา คำว่า “อนัตตา” มหายานใช้คำว่า “ศูนยตา” แทนในทางปฏิบัติบุคคลจะพ้นทุกข์ก็ด้วยการเข้าถึงศูนยตา ศูนยตามี 2 ชั้น คือ บุคคลศูนยตา และธรรมศูนยตา บุคคลศูนยตาได้แก่การละอัสมิมานะ ทำให้บุคคลบรรลอรหัตต์ ส่วนธรรมศูนยตาได้แก่การละความยึดถือแม้ในพระนิพพาน ซึ่งเป็นภูมิของพระโพธิสัตว์ชั้นสูง

2. **มหากรุณา** ได้แก่การตั้งจิตมุ่งมั่นพุทธภูมิไม่มุ่งพระอรหัตภูมิในทัศนะมหายานเห็นว่าอรหัตภูมิเป็นของคับแคบ ช่วยคนได้น้อย เพราะฉะนั้นจึงควรมุ่งพุทธภูมิซึ่งในขณะที่ยังมีได้บรรลุต้องสร้างบารมีเพื่อช่วยสัตว์ ลัทธิมหายานย่อบารมีลงจาก 10 เป็น 6 คือ

ก. มานปารมิตา พระโพธิสัตว์จะต้องสละทรัพย์ อวัยวะและชีวิตเพื่อสัตว์โลกได้โดยไม่อาลัย

ข. สิลปารมิตา พระโพธิสัตว์จะต้องรักษาศีลอันประกอบด้วยอินทรียสังวรศีล 1 กุศลสังคหศีล 1 ข้อนี้ได้แก่การทำความดี สงเคราะห์สัตว์ทุกกรณี สัตว์สังคหศีล 1 คือ การช่วยสัตว์ให้พ้นทุกข์

ค. กษยานติปารมิตา พระโพธิสัตว์ต้องสามารถอดทนต่อสิ่งกดดัน เพื่อโปรดสัตว์ได้

ง. วิริยปารมิตา พระโพธิสัตว์ไม่ย่อท้อต่อพุทธภูมิ ไม่รู้สึกเหนื่อยระอาในการช่วยสัตว์

จ. ธยานปารมิตา พระโพธิสัตว์จะต้องสำเร็จในฌานสมาบัติทุกชั้น มีจิตไม่คลอนแคลน เพราะเหตุอารมณ์

ฉ. ปรัชญาปารมิตา พระโพธิสัตว์จะต้องทำให้แจ้งในบุคคล ศูนยตาและธัมมศูนยตา

3. มหาอุบาย คือ พระโพธิสัตว์จะต้องประกอบด้วยกุศโลบายนานัปการในการช่วยเหลือปวงสัตว์ต้องประกอบด้วยไหวพริบ ปฏิภาณในการเข้าถึงอริมุตของปวงสัตว์เปรียบเหมือนนายแพทย์ผู้ฉลาดรู้จักวางยาให้ถูกโรค

ศีลของพระโพธิสัตว์

ในฝ่ายพระสูตรฝ่ายมหายาน แสดงศีลพระโพธิสัตว์แบ่งออกเป็น 2 คือ พระโพธิสัตว์สิกขา ที่มาในพรหมชาลสูตร แสดงครุกาบัติ 10 ลหุกาบัติ 48 รวม 58 สิกขาบท ส่วนในคัมภีร์โยคจารกัมมศาสตร์แสดงครุกาบัติไว้ 4 ลหุกาบัติ 43 รวม 47 สิกขาบท แม้จะเป็นอมนุษย์หรือสัตว์เดรัจฉานก็รับได้ และมีผลติดตามตัวไปนับไม่ถ้วนชาติจนกว่าได้บรรลुพุทธภูมิ ปาราชิกในศีลพระโพธิสัตว์เมื่อล่วงแล้วสมათานได้ใหม่ ปาราชิก 4 ข้อที่สำคัญคือ

1. พระโพธิสัตว์มีความโลภในลาภสักการะ พุศยภย่องตนเอง ตีเตียนผู้อื่น ต้องปาราชิก
2. พระโพธิสัตว์ตระหนี่ในทรัพย์ ในความรู้ เมื่อมีสัตว์อนาถามาปรากฏเฉพาะหน้าสมควรที่จะบริจาคทรัพย์ก็ไม่บริจาค บีสัตว์ผู้ใคร่ธรรมมาปรากฏเฉพาะหน้าสมควรแสดงธรรมก็ไม่แสดง ต้องปาราชิก
3. พระโพธิสัตว์เป็นผู้หนักในความโกรธ ประทุษร้ายสัตว์ด้วยวาจาก็ดี ด้วยอาวุธก็ดี หรือทำให้บาดเจ็บ มีผู้มาห้ามปรามก็ไม่เชื่อ ใจผูกโกรธ ต้องปาราชิก
4. พระโพธิสัตว์คัดค้านตีเตียนโพธิสัตว์ปฏิภก ยินดีในสังฆกรรมปฏิรูป จะเป็นอสังฆาริกก็ดี สสังฆาริกก็ดีต้องปาราชิก

ทศภูมิของพระโพธิสัตว์

เมื่อพระโพธิสัตว์บำเพ็ญปารมิตาจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว ในระหว่างนั้นต้องผ่านพบภูมิ 10 อย่างคือ

1. ปรมุทิตาภภูมิ พระโพธิสัตว์มีความยินดี ในการที่สัตว์ทั้งปวงพ้นทุกข์มีทานบารมีเป็นใหญ่
2. วิมลภูมิ พระโพธิสัตว์ละมิจฉาจริยาได้เด็ดขาด มีศีลบารมีเป็นใหญ่
3. ปรภาการีภูมิ พระโพธิสัตว์ประพฤติในความอดกลั้นอย่างยิ่ง มีขันติบารมีเป็นใหญ่
4. อริสมคิภูมิ พระโพธิสัตว์มีความเพียรกล้า ในการทำประโยชน์ให้แก่สัตว์ มีวิริยะบารมีเป็นใหญ่
5. สุทุรชยภูมิ พระโพธิสัตว์ไม่ติดในสภาวะญาณและปัจเจกญาณมีสมาธิบารมี หรือญาณบารมีเป็นใหญ่
6. อภิมุคตภูมิ มีปัญญาบารมีเป็นใหญ่
7. ทุรงคภูมิ พระโพธิสัตว์อุบายบารมีเป็นใหญ่
8. อจลภูมิ มีปณิธานบารมีเป็นใหญ่
9. สาหุมคิภูมิ มีพละบารมีเป็นใหญ่
10. ธรรมเมฆภูมิ มีญาณบารมีเป็นใหญ่

จากความเชื่อที่ว่าเจ้าแม่กวนอิมยังคงสถิตอยู่เพื่อช่วยปัดเป่าทุกข์ภัยอันตรายแก่มนุษย์โลก ทำให้ผู้ที่นับถือและเชื่อในเรื่องเจ้าแม่กวนอิมมีการสร้างรูปเจ้าแม่กวนอิมปางต่าง ๆ และมีการประกอบพิธีจนเกิดเป็น “ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม” ตามความเชื่อที่สามารถช่วยให้คนประสบความสำเร็จในสิ่งที่ต้องการหรือส่งเสริมให้สิ่งที่กระทำให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น แม้กระทั่งช่วยให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ จนถึงเกิดความสงบสุขแห่งภายในจิตใจ

ปางต่างๆ ของเจ้าแม่กวนอิม มีดังนี้

1. ปางครอบจักรวาล ลักษณะเจ้าแม่นั่งสมาธิบนดอกบัว พระหัตถ์ซ้ายหงายบนตักใน พระหัตถ์มีคันทาทอง พระหัตถ์ขวายกขึ้นจีบนิ้วประทานพรและมีดวงแก้วสารพัดนึกอยู่ในฝ่าพระหัตถ์ มีความเชื่อว่าปางนี้ดีมาก การนั่งสมาธิแสดงถึงความสุขสงบ ร่มเย็น ประทานพรให้มีความสุข ความเจริญ ส่วนดวงแก้วสารพัดนึกนั้น เมื่อผู้ที่บูชาท่านปรารถนาสิ่งใดก็ได้สมปรารถนาทุกประการ

2. ปางประทานพร ลักษณะองค์เจ้าแม่ยืนบนดอกบัว พระหัตถ์ซ้ายถือคันทาทอง พระหัตถ์ขวายกขึ้นจีบประทานพรในพระหัตถ์มีดวงแก้วสารพัดนึก ปางนี้ดีในทางการค้าขายโดยเฉพาะผู้ที่ต้องวิ่งเต้นติดต่อจำพวกนายหน้าผู้ขายประกันต่าง ๆ เหมาะสมที่จะบูชาที่ออฟฟิศหรือที่ทำงาน

3.ปางรักษาโรค ลักษณะเจ้าแม่นั่งพับขาข้างซ้าย และชันขาข้างขวายกขึ้นแบบชันเข้า พระหัตถ์ขวาถือลูกประคำห้อยบนเข่า พระหัตถ์ซ้ายถือคนโททอง ปางนี้เป็นปางที่ช่วยรักษาความเจ็บไข้ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เจ็บไข้เรื้อรัง รักษาไม่นานไม่หาย หรือมีอาการหนัก หรือบ้านใดที่คนในครอบครัวพลัดกันเจ็บป่วยท่านก็จะไปคุ้มครองปิดเป่าความเจ็บไข้ทั้งหลายให้หมดสิ้นไป

4.ปางครอบครัวเป็นสุข ลักษณะองค์เจ้าแม่นั่งบนดอกบัวแบบสมาธิ พระหัตถ์ทั้งสองประนมอยู่ตรงทรวงอก ข้อพระหัตถ์ขวาสวมสร้อยคอประคำทอง ส่วนคนโททองวางอยู่ตรงหน้าตัก ปางนี้คลบล้นดาลให้ครอบครัวที่ไม่เป็นสุขได้ประสบความสุขรักใคร่กลมเกลียวกัน สมควรที่จะนำไปบูชาที่บ้านเพื่อความสุขของครอบครัวแต่อย่างเดียว

5.ปางปกครองบริวาร ลักษณะองค์เจ้าแม่ยืนอยู่กลาง พระหัตถ์ขวาถือคนโททอง พระหัตถ์ซ้ายจับประทานพร มีดวงแก้วสารพัดนึกอยู่ในพระหัตถ์ มีบรรดานางฟ้าลอยอยู่ทั้งซ้ายขวา ด้านหน้านางฟ้าเหล่านี้จะมีเครื่องดนตรี และสิ่งต่าง ๆ ถืออยู่ในมือ มีนางฟ้ารวม 4 องค์ ข้างละ 2 องค์ ปางนี้ดีในทางบริษัทหรือโรงงาน หรือผู้ที่มีกิจการที่มีพนักงานก็ปฏิบัติงานด้วยความราบรื่น เชื่อฟังคำสั่งของเจ้านายและมีความสงบราบเรียบในกิจการ และการควบคุมคนงาน เหมาะที่จะนำท่านไปบูชาไว้ที่บริษัทหรือโรงงาน มากกว่าบูชาที่บ้าน

6.ปางสมาธิ ลักษณะองค์เจ้าแม่นั่งขัดสมาธิบนดอกบัว พระหัตถ์ทั้งสองจะวางทับกันบนพระหัตถ์มีคนโททอง ปางนี้เหมาะสำหรับผู้ที่ชอบปฏิบัติธรรม สวดมนต์ภาวนา นั่งสมาธิมาก ท่านจะช่วยส่งเสริมให้การนั่งสมาธิได้มรรคผลยิ่งขึ้น และมีจิตใจสงบแน่วแน่ จิตก็จะว่างง่ายขึ้นในขณะปฏิบัติ และจะช่วยคลบล้นดาลให้ผู้ปฏิบัติประสบความสำเร็จเร็วขึ้นกว่าเดิม

จะเห็นได้ว่าการที่มีการสร้างเจ้าแม่กวนอิมปางต่าง ๆ ไว้เพื่อสักการะบูชา นั้น เพื่อสนองความต้องการในแต่ละจุดมุ่งหมายของผู้ที่นับถือและสามารถเลือกที่จะบูชาตามลักษณะของอาชีพหน้าที่การงาน บุคลิกของตนหรือตามสิ่งที่ตนปรารถนาและต้องการในเวลานั้น นอกจากนี้ต้องมีการประกอบพิธีตามคำแนะนำของผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้รู้หรือผู้ที่สามารถติดต่อกับเจ้าแม่กวนอิม อาจด้วยวิธีการเข้าทรงหรือวิธีการใดวิธีการหนึ่งตามความเชื่อ ซึ่งต้องปฏิบัติตามคำแนะนำทั้งในส่วนที่ต้องปฏิบัติและข้อห้ามอย่างเคร่งครัด และจะมีการสวดมนต์แบบพุทธมหายานทุกวันพระ (จีน) ที่สำนักปฏิบัติ ผู้ที่มาปฏิบัติส่วนใหญ่จะยึดมั่นในศีล 5 และไม่บริโภคเนื้อสัตว์โดยเฉพาะเนื้อวัว

จากการที่ชาวพุทธที่นับถือเจ้าแม่กวนอิมมีการสวดมนต์ร่วมกันทุกวันพระ และที่บ้านอยู่เป็นประจำ ถึงแม้ในเบื้องต้นหรือจุดมุ่งหมายในตอนแรกกระทำเพื่ออ้อนวอนหรือขอในสิ่งที่ตนปรารถนา แต่เมื่อมีการสวดมนต์เช่นนี้บ่อยๆ ก็เกิดความเคยชิน มีความพอใจในสิ่งที่ทำ ทำให้ได้รับผลคือมีความสุข สดชื่น เบิกบานและมีจิตที่ความสงบเป็นสมาธิ เมื่อจิตเป็นสมาธิก็จะเป็นคนใจเย็น

มีความรอบคอบ มีสติ มีความเมตตา มีความกตัญญูทวนเวียนมากขึ้น ได้เกิดปัญญาขึ้นในระดับหนึ่ง ทำให้มีชีวิตที่ดีขึ้นเห็นคุณค่าของการกระทำ ตั้งใจปฏิบัติตามคำสอน เครื่องคิดในศีล 5 มากขึ้น ไม่รับประทานเนื้อสัตว์ในช่วงเทศกาลกินเจ บางคนอาจตัดสินใจไม่บริโภคเนื้อสัตว์ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการกระทำเพื่อชนะใจตนเองที่ไม่ปล่อยอารมณ์ไปตามความอยากมากเกินไป ทำให้รู้จักการปล่อยวางได้ในระดับหนึ่ง นับเป็นการฝึกพัฒนาดนเองที่จะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ถ้าชาวพุทธกลุ่มนี้สามารถมองข้ามมิติแห่งการกระทำเพื่อการอ้อนวอน ร้องขอให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนเองปรารถนาต้องการ ซึ่งเป็นการเพิ่มสนองความอยากความต้องการอย่างไม่มีที่สิ้นสุดหรือเพียงแค่ช่วยปิดเป้าทุกข์ภัย ทำให้ขาดการพิจารณาสิ่งที่ต้องพึ่งตนเอง ยอมรับความจริงในสิ่งที่เกิดขึ้น แต่จะกระทำโดยที่ใช้สติปัญญา เหตุผล ความเป็นจริงเป็นตัวควบคุมจะเป็นประโยชน์แก่การดำเนินชีวิตอย่างแท้จริงและส่งผลให้มีชีวิตที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะกระบวนการแห่งความประพฤติด่วนใหญ่ที่กระทำอยู่ เป็นการกระทำที่เข้าข่ายปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ทาน ศีล ภาวนา

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่นับถือจะปฏิบัติต่อเจ้าแม่กวนอิม ควรจะเป็นไปในทิศทางแห่งความประพฤดีที่ประกอบด้วยปัญญา เพื่อพัฒนาดนเองไปสู่จุดหมายสูงสุดแห่งหลักคำสอน ไม่ไปยึดติดภาวะของตัวบุคคลเพราะจะไม่สามารถทำให้ตัวเองก้าวหน้าและมีความสุขโดยการพึ่งตนเองอย่างแท้จริง ดังนั้นสิ่งที่ควรกระทำคือ

ควรจะระลึกถึงคุณงามความดี และหลักความประพฤดีที่เจ้าแม่กวนอิมทำไว้เป็นแบบอย่าง ทั้งความยอมสละแม้กระทั่งความสุขและชีวิตของตนเองเพื่อผู้อื่น สมควรที่จะดำเนินรอยตามประพฤดี ปฏิบัติตาม ซึ่งสำคัญกว่าการบูชาด้วยรูปเคารพ ดอกไม้ เครื่องหอม หรือ สิ่งที่มีสมมุติขึ้นว่าเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ จนบางครั้งทำให้วุ่นวาย มากจนเกินไปลำบากแก่การจัดหาและเสียค่าใช้จ่ายมาก ไม่เกิดความสุขสงบจากกระทำเพื่อตนเองและบุคคลอื่นอย่างแท้จริง

พยายามศึกษาหลักคำสอนให้เข้าใจ ปฏิบัติตามอย่างจริงจัง ลดความเห็นแก่ตัว ความอยากได้ในตน หาคะความสุขสงบจากการประพฤดีปฏิบัติธรรม สวดมนต์นั่งสมาธิ เพื่อเข้าถึงสภาวะสูงสุด และควรถือเป็นหลักใจในการดำเนินชีวิต

ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของสังคมด้วยการเสียสละ การให้อภัย ตามปณิธานเจ้าแม่กวนอิมที่ว่า “จะต้องช่วยสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นทุกข์เสียก่อน พระองค์จึงจะเข้าสู่พระนิพพานเป็นคนสุดท้าย” แม้จะถูกกลั่นแกล้งจนเกือบเอาชีวิตไม่รอดก็หลายครั้ง แต่ด้วยพระบารมีและความตั้งใจอันแน่วแน่จนสามารถสำเร็จพระโพธิญาณเป็นพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นสิ่งพิสูจน์ให้เห็นชัดเจนว่าความดี

ต้องกระทำด้วยตนเองและได้รับผลแห่งความดีด้วยตนเองเช่นเดียวกัน โดยมีได้รื่องของพึงใคร และการเสียสละ การให้อภัยกับบุคคลอื่นทำให้ลดความเห็นแก่ตัว ความยึดมั่นถือมั่น ปล่อยวาง ในตนเองก่อให้เกิดความสงบสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

คุณค่าแห่งนับถือเจ้าแม่กวนอิมจะเป็นประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ตัวผู้ประพฤติ ปฏิบัติและบุคคลอื่นอย่างแท้จริง เมื่อกระทำโดยใช้วิจารณญาณ ไตร่ตรองใคร่ครวญอย่างมีเหตุผลและถูกต้อง ด้วยสติปัญญาแห่งการยอมรับความเป็นจริง มีจุดมุ่งหมายเพื่อเข้าถึงสภาวะแห่งความว่างจากการยึดมั่นตัวตน ไม่ใช่ทำเพื่อสนองความอยากความต้องการของกิเลส

3.3.2.3 ลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5

ลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 หมายถึงลัทธิที่นิยมบูชารัชกาลที่ 5 โดยมีผู้นับถือจำนวนมากอาศัยอยู่ในสังคมชนชั้นกลาง และมีสถานที่บูชาอยู่ ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า กรุงเทพมหานคร (นิธิ เอียวศรีวงศ์.2536 : 1-47)

ลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 เป็นลัทธิหนึ่งที่เป็นการนับถือบูชาผู้ที่ตนนับถือ พร้อมทั้งมีการทำพิธีกรรมเพื่อบวงสรวงสักการะ แต่ลักษณะของลัทธินี้มีความแตกต่างจากลัทธิอื่น ๆ กล่าวคือมีเอกลักษณ์อยู่ที่มีศูนย์กลางการนับถือเป็นพระมหากษัตริย์ และลัทธินี้ไม่มีผู้นำในการประกอบพิธีคือเชื่อว่าทุกคนสามารถประกอบพิธีกรรมเองได้

ลักษณะการนับถือบูชาลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5

องค์แห่งการนับถือในลัทธิ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ลักษณะพิธีกรรม

เป็นลัทธิกว้างสำหรับการเข้าถึง คือทุกคนมีลัทธิร่วมถวายสักการะบูชา มีการถวายบังคมในคืนวันอังคารและในวันพฤหัสบดี ทั้งยังมีการสวดมนต์โดยจัดตั้งเป็นชุมนุมสวดมนต์ขึ้น โดยมักเลือกสวดคาถาชินบัญชร ในการสวด ซึ่งมีลำดับการสวดมนต์ดังนี้

1. บทชัยเชิญเทดา	11. บทคาถาป้องกันภัยสิบทิศ
2. บทบูชาพระรัตนตรัย	12. บทอธิษฐาน
3. บทคำขอมาโทษต่อพระรัตนตรัย	13. บทแผ่เมตตา
4. บทไตรสรณคมน์	14. บทคำบูชาพระพุทธมณีรัตนปฏิมากร

5. บทพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ	15. บทคาถาบูชาสมเด็จพระเจ้าตากสิน-
มหาราช
6. บทพุทธชัยมงคลคาถา	16. บทพระคาถาบูชาสมเด็จพระพุทธ-
ยอดจุฬาโลก
7. บทมงคลจักรวาลใหญ่	17. บทคาถาบูชาสมเด็จพระนั่งเกล้า-
เจ้าอยู่หัว
8. บทมงคลจักรวาลน้อย	18. บทพระคาถาบูชาสมเด็จพระปิย-
มหาราช
9. บทธรรมจักรกัปวัตนสูตรอยู่หัว	19. บทคาถาบูชา พระบาทสมเด็จพระ-
มงกุฎเกล้าเจ้า
10. บทคาถาชินบัญชร	20. บทคำอธิษฐานน้อมเกล้าฯ ถวาย-
พระพร

จุดมุ่งหมายของการสวดมนต์

1. เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย
2. เพื่อเป็นการช่วยให้เกิดสมาธิ สร้างพลังทางจิต
3. เพื่อทำให้เกิดวินัยในตนเอง
4. เพื่อเป็นการสาธยายทบทวนคำสอนในทางพุทธศาสนา ช่วยในการทรงจำ
5. เพื่อเป็นการสร้างสิริมงคล
6. เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมช่วยรักษาประเพณีและแบบแผนของสังคม
7. เพื่อช่วยยึดเหนี่ยวให้เป็นหมู่คณะ มีความสามัคคี

เหตุที่ทำให้เกิดกลุ่มชนผู้นับถือลัทธิรัชกาลที่ 5

1. เกิดจากความเชื่อที่มีผลต่อผู้ที่ตนนับถือ
2. เชื่อว่าเป็นเทพ
3. เชื่อว่าพระบารมีจะช่วยปกป้องคุ้มครอง
4. เชื่อว่าคลั่งไคล้ในสิ่งที่ตนตั้งจิตอธิษฐาน

อิทธิปาฏิหาริย์ในพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือการเผยแผ่ธรรมให้เป็นไปโดยง่าย เพราะสมัยก่อนการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น ได้มีลัทธิ

ต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย พระพุทธองค์จึงต้องแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นได้เข้าใจถึงหลักธรรมที่แท้จริง

กรณีที่บุคคลมีความเชื่อในลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 เป็นเพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์ที่ประชาชนชาวไทยถวายความจงรักภักดี เมื่อพระองค์สวรรคตไปแล้ว จึงมีผู้คนต่างพากันไปกราบไหว้บูชาพระองค์ที่ลานพระบรมรูปทรงม้า และการไปเคารพสักการะพระองค์นั้น ก็เป็นปกติธรรมดาที่จะต้องอธิษฐานขอขมาของพระองค์ช่วยปกป้องคุ้มครองหรือบันดาลโชคลาภให้ตนตามที่ปรารถนา และเมื่อคำอธิษฐานนั้นประสบความสำเร็จตามที่อธิษฐานไว้ จึงเป็นเหตุให้มีผู้คนต่างพากันไปกราบไหว้บูชารัชกาลที่ 5 กันเป็นจำนวนมาก เพราะเชื่อว่าพระองค์มีอิทธิปาฏิหาริย์จริง พระองค์สามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปได้

เหตุที่ผู้คนเชื่อว่าพระองค์มีอิทธิปาฏิหาริย์ คือ การแบ่งเทวดาในพระพุทธศาสนาที่จัดให้พระมหากษัตริย์ พระราชา เป็นสมมติเทพ เปรียบเสมือนเทพองค์หนึ่ง ส่วนพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เปรียบเสมือนวิสุทธิเทพคือเป็นเทวดาโดยกำเนิด จึงทำให้เพิ่มความศรัทธาและความเชื่อในอิทธิปาฏิหาริย์ของทั้ง 2 พระองค์มากยิ่งขึ้น

ในกรณีของลัทธิรัชกาลที่ 5 จะตรงกับความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับที่เรียกว่าวิญญาณ ที่หลายคนเชื่อว่าพระองค์ยังไม่ไปไหน ยังคงคอยปกป้องรักษาคุ้มครองประชาชนของพระองค์อยู่ตลอดเวลา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ถูกจัดให้อยู่ในกรณีของเจ้าผีเฉพาะบุคคล ซึ่งหมายความว่าบุคคลนั้น ๆ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ได้ประกอบคุณงามความดีต่อหมู่ชนหรือประเทศชาติมาก เมื่อตายไปแล้วประชาชนก็จะยกขึ้นเป็นเจ้าผี สร้างสถานที่ขึ้นไว้เพื่อเคารพบูชา อย่างเช่นในประเทศจีนที่มีการเคารพนับถือเทพเจ้ากวนอู เตียวหุย และขงเบ้ง

นอกจากนี้ยังตรงกับความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ หากเกิดทุกข์ภัยภัยพิบัติต่าง ๆ โดยคิดว่ามาจากการที่มีสิ่งที่เหนือธรรมชาติทรงโกรธ ลงโทษมนุษย์ มนุษย์จึงได้จัดพิธีบวงสรวง เช่น ไหว้ โดยวิธีนำคนหรือสัตว์มาประกอบพิธีบูชาขัญ เพื่อความพอใจต่อสิ่งนั้น และเพื่อให้ลงโทษมนุษย์อีกต่อไป เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกรณีขอพรจากรัชกาลที่ 5 แล้ว ก็จะอยู่ในกรณีเดียวกัน โดยเชื่อว่าหากนำดอกกุหลาบสีชมพูหรือไวน์ไปถวายต่อรัชกาลที่ 5 จะทำให้สิ่งที่ตนได้อธิษฐานขอไว้จะประสบผลสำเร็จตามนั้น หรือบางครั้งก็นำสิ่งเหล่านั้นไปแก้บนเมื่อได้ตามคำอธิษฐานแล้ว

อิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้ากับรัชกาลที่ 5 ของบุคคลที่มีความศรัทธาเชื่อว่าเป็นไปได้ทางหลักพระพุทธศาสนาจึงได้แยกออกมาเป็นความศรัทธา 2 ลักษณะคือ

1. สหุทธาณวิปยุต คือศรัทธาที่ไม่ได้ประกอบด้วยปัญญาญาณ เป็นการศรัทธามงาย เชื่อว่าผู้อื่นและสิ่งอื่นมีอำนาจเหนือตน

2. สหุทธาณสมบุยุต คือศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาญาณ มีเหตุผลว่า การกระทำของตนนั้นเองคือฤทธิ์อำนาจที่เกิดขึ้นจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับที่การกระทำของตนเอง

เพราะฉะนั้นการเกิดลัทธิ ร. 5 ขึ้นมาในท่ามกลางสังคมพุทธ ก็ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มคนผู้นับถือพระพุทธศาสนาที่มีความเชื่อ/ศรัทธาต่อองค์รัชกาลที่ 5 ไม่ว่าจะศรัทธาต่อพระบุญญาธิการของพระองค์หรือพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อประเทศชาติก็ตาม จึงแสดงออกในรูปของพิธีกรรมที่สัมพันธ์ทางศาสนา อาทิ มีการรับศีล ฟังธรรม สวดมนต์ นั่งสมาธิ บำเพ็ญจิตตภาวนา แผ่เมตตา ทั้งนี้อาจเป็นการแสดงถึงความรักชาติหรือเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต หวังโชคลาภ ความก้าวหน้าในอาชีพ (พินล คำเครื่อง, 2542 : 109)

จะเห็นได้ว่าชาวพุทธกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังคงเชื่อและศรัทธาในสิ่งที่ตนเองคิดว่ามีอำนาจเหนือตนมากกว่าการกระทำด้วยตนเอง อาจเป็นเพราะยังขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน จึงต้องการแสวงหาที่พึ่งจากสิ่งที่ตนเคารพ นับถือเพื่อความมั่นใจ ความสบายใจในการดำเนินชีวิต ความเชื่อในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์จึงเกิดขึ้นได้ไม่ยาก ซึ่งไม่เพียงแต่ความเชื่อในลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 หรือปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ยังรวมถึงความเชื่อในอิทธิปาฏิหาริย์อื่นๆ ที่มีเป็นจำนวนมาก เพราะผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาไม่มีการบังคับเรื่องความเชื่อ ชาวพุทธจึงไม่ได้นับถือเฉพาะพระรัตนตรัย แต่อาจนับถือลัทธิศาสนาอย่างอื่นไปพร้อม ๆ กัน เช่นเดียวกับการนับถือในรัชกาลที่ 5

ดังนั้นการที่จะนับถือลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 ไม่ใช่เป็นเรื่องเสียหาย แต่ควรกระทำในขอบข่ายของชาวพุทธ กล่าวคือ ควรบูชาในคุณงามความดีของพระองค์ กระทำเพื่อเป็นสิ่งที่ระลึกเตือนใจเป็นกำลังใจในการทำความดี และของที่น่ามาบูชาควรเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ไม่นำที่สิ่งเป็นอบายมุขเข้ามาเกี่ยวข้อง และดีที่สุดคือการปฏิบัติบูชาดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า “ดูก่อนอานนท์ ผู้ใดแล จะเป็นภิกษุก็ตาม เป็นภิกษุณีก็ตาม เป็นอุบาสกก็ตาม เป็นอุบาสิกาก็ตาม ถ้าเป็นผู้ประพฤติธรรมอยู่ ผู้นั้นชื่อว่าสักการะ เคารพ นับถือ บูชาตถาคต ด้วยการบูชาอย่างสูงสุด” (มหาปริ. 10 / 129) พระพุทธองค์ยังสรรเสริญการปฏิบัติบูชาว่าเป็นการบูชาสูงสุด เราในฐานะชาวพุทธจึงควรที่จะศึกษาคำสอนให้ชัดเจนและเป็นไปในทางถูกต้อง ไม่หลงมงายเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เชื่อมั่นในการกระทำของตนเอง ยอมรับทุกๆ สิ่งที่เกิดขึ้นว่าล้วนเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับการกระทำของตนเองทั้งสิ้น

3.4 ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของการนับถือพระพุทธศาสนาและการมีชีวิตที่ดีของพุทธศาสนิกชนไทย

พุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบันมีลักษณะการนับถือพระพุทธศาสนาที่มีความเชื่อที่ซับซ้อนแฝงอยู่ยังไม่เป็นพุทธแท้จริง ถึงแม้จะพยายามปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาก็ตามอาจเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อดั้งเดิมสมัยบรรพบุรุษที่ถูกสั่งสมหยั่งลึกในจิตใจแต่มีการเปลี่ยนแปลงประยุกต์ให้สัมพันธ์กับความเชื่อในปัจจุบัน รวมถึงทัศนะการมีชีวิตที่ดีเปลี่ยนไปจากความเรียบง่าย การรู้จักพึ่งตนเองและสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติกลายเป็นพึ่งความสะดวกสบายจากเทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ เครื่องอำนวยความสะดวก ขัดติดกับค่านิยมแบบตะวันตก หลงใหลในวัตถุนิยม บริโภคนิยม เรื่องเงินเรื่องทองเข้ามาจับไล่การแสวงหาความสุขทางด้านจิตใจหรือทางด้านวิญญาณให้จางหายไป

พุทธศาสนิกชนที่มีลักษณะการนับถือตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดถูกต้องจะมีความสัมพันธ์กับการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม โดยจะมีความเข้าใจ ปฏิบัติอย่างถูกต้องในเรื่องคำสอนทางพระพุทธศาสนาและดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย พยายามกระทำให้ถึงพร้อมด้วย ทาน ศีล ภavana มุ่งพัฒนาจิตใจ หากความสุขจากภายในมากกว่าที่จะพึ่งวัตถุภายนอก จะเข้าใจถึงหลักกรรมไม่ไปพึ่งสิ่งอื่นภายนอก จะไม่เชื่อเรื่องอื่นที่นอกเหนือจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา แต่จะมีจำนวนน้อยมากในสังคมไทยในปัจจุบัน

ส่วนพุทธศาสนิกชนที่มีลักษณะการนับถือพระพุทธศาสนาแบบเชื่องครมโดยหวังผลซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากไม่มีความสัมพันธ์กับการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมในเรื่องของหลักกรรมเพราะไปพึ่งสิ่งอื่นภายนอก กระทำเพื่อหวังผลให้ได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านวัตถุเป็นพื้นฐาน หรืออาจเป็นความสำเร็จในการประกอบอาชีพไม่ได้เป็นไปเพื่อการพัฒนาจิตใจให้มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย หากความสุขที่แท้จริงจากภายในตน ยังไม่มั่นคงในเรื่องของศีล 5 ซึ่งถือเป็นบรรทัดฐานแห่งการดำเนินชีวิตของชาวพุทธ บางครั้งยังมีการประกอบอาชีพที่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาต้องห้าม เช่น การค้ามนุษย์ การค้าอาวุธ การเลี้ยงสัตว์เพื่อให้เขาไปฆ่า การค้าสิ่งเสพติดของมีนเมา การค้ายาฆ่าแมลง ยาพิษ

พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยยุคปัจจุบันมีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาและการมีชีวิตที่ดีจะไม่ค่อยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม มีกิจกรรมนิทรรศการต่าง ๆ มากมายที่ชาวพุทธร่วมประกอบพิธีกรรมหรือจัดทำขึ้นโดยไม่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแต่กระทำในนามของพระพุทธศาสนา ทำให้มีเข้าใจที่คลาดเคลื่อนบิดเบือนจากหลักคำสอนและมีการกระทำสืบต่อกันมา ปรากฏให้เห็นมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสังคมไทยปัจจุบัน

บทที่ 4

ผลการศึกษภาคสนาม

การนำเสนอผลการศึกษาเรื่อง “ การนับถือพระพุทธศาสนาและชีวิตที่ดีในสังคมไทย : กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร ” ได้นำเสนอตามลำดับดังนี้

ส่วนที่ 1.นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน อาชีพและกลุ่มพุทธศาสนิกชน โดยใช้ตารางแสดงค่าจำนวน และร้อยละประกอบคำบรรยาย

ส่วนที่ 2.นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย จำแนกลักษณะทางประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางแสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับของทัศนคติประกอบคำบรรยาย

ส่วนที่ 3 นำเสนอผลการเปรียบเทียบทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนา และทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย จำแนกลักษณะทางประชากรกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางแสดง T-test F-test และ ตารางแสดงค่า LSD (Least Significant Difference) ในกรณีที่ค่า F-test มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติประกอบคำบรรยาย

ส่วนที่ 4 นำเสนอผลค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างกับทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนา และทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย โดยใช้ตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ประกอบคำบรรยาย

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของพุทธศาสนิกชนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทางประชากร

ลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	208	62.7
ชาย	124	37.3
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	89	26.8
21-30 ปี	79	23.8
31-40 ปี	70	21.1
41-50 ปี	61	18.4
50 ปีขึ้นไป	33	9.9
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	27	8.1
มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า	78	23.5
อนุปริญญา	46	13.9
ปริญญาตรี	153	46.1
ปริญญาโท	25	7.5
อื่นๆ	3	0.9
สถานภาพ		
โสด	186	56.0
สมรส	96	28.9
อยู่ด้วยกันโดยไม่จดทะเบียนสมรส	22	6.6
แยกกันอยู่	12	3.6
หย่าร้าง	8	2.4
หม้าย	8	2.4
รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน		
ต่ำกว่า 10,000 บาท	60	18.1
10,000 - 19,999 บาท	85	25.6
20,000 - 30,000 บาท	79	23.8
มากกว่า 30,000 บาท	108	32.5
รวม	332	100

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
นักเรียน นักศึกษา	69	20.8
ธุรกิจส่วนตัว	67	20.2
รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	62	18.7
รับจ้างทั่วไป	57	17.2
อื่น ๆ เช่นแม่บ้าน พนักงานบริษัทเอกชน เป็นต้น	43	13.0
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	34	10.2
กลุ่มพุทธศาสนิกชน		
ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน	98	29.5
ผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5	87	26.2
ผู้เดินตามศูนย์การค้าเซนเตอร์พอยท์	75	22.6
ผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม	72	21.7
รวม	332	100

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนมากกว่า 2 ใน 3 เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 62.7) และประมาณมากกว่า 1 ใน 3 (ร้อยละ 37.3) เท่านั้น ที่เป็นเพศชาย โดยประมาณ 1 ใน 4 มีอายุอยู่ในช่วง ต่ำกว่า 20 ปี (ร้อยละ 26.8) และอายุ 21-30 ปี (ร้อยละ 23.8) เกือบ 1 ใน 5 มีอายุ 31-40 ปี (ร้อยละ 21.1) และอายุ 41-50 ปี (ร้อยละ 18.4) และ ผู้ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 9.9) ตามลำดับ

พุทธศาสนิกชนเกือบครึ่งหนึ่ง มีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 46.1) รองลงมา เกือบ 1 ใน 4 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 23.5) มากกว่า 1 ใน 10 มีการศึกษาระดับอนุปริญญา (ร้อยละ 13.9) และมีส่วนน้อยที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับปริญญาโท และอื่น ๆ เช่น การช่าง เป็นต้น (ร้อยละ 8.1, 7.5 และ 0.9 ตามลำดับ) และมากกว่าครึ่ง มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 56.0) รองลงมา มากกว่า 1 ใน 4 มีสถานภาพ สมรส (ร้อยละ 28.9) มีส่วนน้อยที่อยู่ด้วยกันโดยไม่จดทะเบียนสมรส, แยกกันอยู่, หย่าร้าง และ เป็นหม้าย (ร้อยละ 6.6, 3.6, 2.4 และ 2.4 ตามลำดับ)

ประมาณ 1 ใน 3 มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนมากกว่า 30,000 บาท (ร้อยละ 32.5) รองลงมา ประมาณ 1 ใน 4 มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 25.6) เกือบ 1 ใน 4 มีรายได้ 10,000-19,999 บาท (ร้อยละ 23.8) และ เกือบ 1 ใน 5 มีรายได้ 20,000-30,000 บาท (ร้อยละ 18.1 ตามลำดับ) และ ประมาณ 1 ใน 5 เป็นนักเรียน นักศึกษา และ ประกอบธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 20.8

และ 20.2 ตามลำดับ) รองลงมา เกือบ 1 ใน 5 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และ รับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 18.7 และ 17.2) มากกว่า 1 ใน 10 มีอาชีพอื่น ๆ เช่น แม่บ้าน พนักงานบริษัทเอกชน เป็นต้น (ร้อยละ 13.0) และ ประมาณ 1 ใน 10 ไม่ได้ประกอบอาชีพ (ร้อยละ 10.2) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 จำนวน และร้อยละของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามทัศนคติการนับถือพระพุทธศาสนา

การนับถือพระพุทธศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
ระดับสูง	49	14.7
ระดับปานกลาง	231	69.6
ระดับต่ำ	52	15.7
รวม	332	100

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนเกือบ 3 ใน 4 (ร้อยละ 69.6) มีการนับถือพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มากกว่า 1 ใน 10 มีการนับถืออยู่ในระดับต่ำ และ มีการนับถืออยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 15.7 และ 14.7ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาข้อคำถามเกี่ยวกับการนับถือพระพุทธศาสนาเป็นรายข้อ พบว่า พุทธศาสนิกชนเกือบ 3 ใน 4 (ร้อยละ 69.0) เห็นด้วยมากที่สุดว่า พระพุทธเจ้าสามารถตรัสรู้ได้จริง รองลงมา เกือบ 2 ใน 3 เห็นด้วยว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาแม้แต่ภูเขาก่อนหิน และ เห็นด้วยว่า ชาวพุทธมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งอันสูงสุด (ร้อยละ 63.0 และ 61.4ตามลำดับ) (ดังตารางที่ 2.1)

ตารางที่ 2.1 ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามทัศนคติการนับถือพระพุทธศาสนา

ข้อ	การนับถือพระพุทธศาสนา	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{X}$	S.D.
1	พระพุทธเจ้าสามารถตรัสรู้ได้จริง	69.0	20.8	8.7	1.2	0.3	4.56	0.72
2	ชาวพุทธมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งอันสูงสุด	61.4	24.1	11.5	2.1	0.6	4.43	0.82
3	การบูชา ถวายเครื่องเช่นไหว้เทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เสด็จพ่อ ร.5 หรือเจ้าแม่กวนอิม จะทำให้ชีวิตดีขึ้น	13.0	14.5	38.6	20.5	13.6	2.92	1.18
4	ชีวิตจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับดวงหรือพรหมลิขิตเป็นสำคัญ	6.9	17.2	40.7	20.5	14.8	3.18	1.10
5	การทำงานคือการปฏิบัติธรรม	16.6	28.9	40.1	9.9	4.5	3.43	1.02
6	ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำความดีให้ถึงพร้อม ทำจิตใจให้ผ่องใส บริสุทธิ์เป็นเพียงอุดมคติ ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง	7.2	18.1	22.9	19.6	32.2	3.51	1.30

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ข้อ	การนับถือพระพุทธศาสนา	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{X}$	S.D.
7	ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา	63.0	23.5	9.6	2.7	1.2	4.44	0.86
8	ศึกษาหลักธรรมและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจะเป็นคนไม่ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน ไม่เข้าใจความจริงในสังคมสมัยใหม่	2.7	9.0	15.7	24.7	47.9	4.06	1.11
9	ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีตัวตนแท้จริงเป็นเพียงสิ่งสมมติ	38.9	25.9	23.2	7.2	4.8	3.86	1.15
10	การปฏิบัติธรรมเหมาะสำหรับผู้สูงอายุ	5.1	9.9	18.4	22.9	43.7	3.90	1.21
11	ผู้มีศีลไม่บกพร่องสามารถฝึกสมาธิได้ดีกว่าบุคคลทั่วไป	33.1	24.4	24.4	11.4	6.6	3.65	1.23
12	ถ้าประพาศศีล 5 อย่างเคร่งครัด จะอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข	35.2	24.4	25.0	10.5	4.8	3.74	1.18
13	ทุกคนสามารถเข้าถึงสภาวะนิพพานได้ถ้าปฏิบัติถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา	35.5	19.3	28.6	9.0	7.5	3.66	1.25
14	สาเหตุแห่งความทุกข์ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหรือบุคคลที่เราไปเกี่ยวข้องเป็นสำคัญ	23.2	19.3	27.1	13.9	16.6	2.81	1.37
15	เมื่อประสบเคราะห์ หรือเมื่อต้องการโชคลาภ จะทำบุญ ตักบาตร	16.3	18.1	32.8	18.4	14.5	3.03	1.26
16	ฝึกสมาธิ เจริญภาวนาทำให้เป็นคนเข้มแข็ง ไม่กระดือรือร้น	4.8	5.4	15.4	25.3	49.1	4.08	1.13

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามทัศนคติที่มีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

ทัศนคติที่มีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม	จำนวน	ร้อยละ
ระดับสูง	58	17.5
ระดับปานกลาง	229	69.0
ระดับต่ำ	45	13.5
รวม	332	100

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 69.0) รองลงมา มีชีวิตที่ดีอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 17.5) และ มีชีวิตที่ดีอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 13.5) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาข้อคำถามเกี่ยวกับการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมพบว่า พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ประมาณ 1 ใน 2 เห็นด้วยมากที่สุดว่า การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยคือ ประกอบอาชีพที่สุจริตแม้ไม่ร่ำรวยหรือมีเครื่องอำนวยความสะดวกเท่าผู้อื่น (ร้อยละ 41.9) รองลงมาประมาณ 2 ใน 3 เห็นว่าควรชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นรู้จักทำบุญ รักษาศีล เจริญภาวนา (ร้อยละ 38.6) และ ประมาณ 1 ใน 4 เห็นว่า ระลึกถึงความตายอยู่ตลอดเวลา (ร้อยละ 27.7) ตามลำดับ (ดังตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามทัศนคติการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

ข้อ	การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{X}$	S.D.
1	มีทรัพย์สินเงินทอง รดยงค์คันทรุตามสมัยนิยม บ้านหลังใหญ่	6.9	19.6	46.7	17.2	9.6	3.03	1.01
2	ทดลองอยู่กับคนรักก่อนแต่งงานจะได้ไม่มีปัญหาหย่าร้างตามมาทีหลัง	6.6	11.1	26.8	27.8	27.7	3.58	1.19
3	นั่งรับประทานอาหารภัตตาคารหรูหราตามความต้องการ	1.5	5.7	21.2	37.0	34.6	3.97	0.96
4	สวมใส่เครื่องแต่งกายนำสมัย เครื่องประดับที่บ่งบอกถึงคามมีรสนิยม	2.8	7.2	33.7	33.7	22.6	3.66	0.99
5	ดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์หรือไวน์ในงานสังสรรค์หรือวันครึ้มออกครึ้มใจ	3.6	6.6	25.9	21.7	42.2	3.92	1.12
6	ตอบโต้คนที่มาว่าร้าย ทำร้าย เพื่อปกป้องความถูกต้องให้ตนเอง	6.0	12.7	30.1	27.7	23.5	3.50	1.15
7	กระทำทุกวิถีทางที่จะถนอมความเป็นหนุ่มสาวอยู่เสมอ	3.9	10.8	40.7	26.2	18.4	3.44	1.03
8	เสริมแต่งส่วนที่ยังบกพร่องทางใบหน้า ร่างกายให้ดูดี	4.8	10.8	34.0	25.1	25.3	3.55	1.12
9	ประพฤติศีล 5 เป็นประจำทุกวัน รักษาศีล 8 หรือ ศีลอุโบสถในวันพระ	24.1	25.0	34.0	14.2	6.3	3.42	1.18
10	ระลึกถึงความตายอยู่ตลอดเวลา	27.7	19.6	26.2	17.2	9.3	3.39	1.30
11	มีโอกาสนั่งสมาธิ เจริญภาวนาสม่ำเสมอ	28.0	23.0	36.2	14.5	8.1	3.48	1.26
12	ประกอบอาชีพที่สุจริตแม้ไม่ร่ำรวยหรือมีเครื่องอำนวยความสะดวกเท่าผู้อื่น	41.9	33.1	18.4	4.2	2.4	4.07	0.99
13	กีฬาหรือการกระทำที่สร้างความบันเทิง ตื่นเต้น ทำทาสสนุกสนาน เช่น ชนวัว ไก่ชน การตกปลา ตกหมึก	1.8	0.9	8.7	12.3	76.2	4.60	0.82

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ข้อ	การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	$\bar{X}$	S.D.
14	ทำบุญสักระยะหนึ่งโบสถ์เพื่อเป็นเกียรติแก่ตัวเองและวงศ์ตระกูล	4.8	6.9	29.5	26.5	32.2	3.74	1.12
15	มีอิสระไม่ต้องรับผิดชอบดูแลเลี้ยงดูใคร	6.1	6.9	31.9	23.2	31.9	3.68	1.16
16	ทำทุกสิ่งทุกอย่างได้ตามใจตัวเอง	8.1	9.6	37.3	27.4	17.5	3.36	1.12
17	ชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นรู้จักทำบุญ รักษาศีล เจริญภาวนา	38.6	27.6	24.1	5.1	3.6	3.93	1.07
18	เที่ยวสถานบริการความบันเทิงยามราตรี	2.4	5.7	18.4	21.7	51.8	4.14	1.06
19	สนับสนุนการเปิดบ่อนพนันที่ถูกต้องกฎหมาย	3.9	3.9	8.1	13.6	70.5	4.42	1.05
20	สนับสนุนกฎหมายคุ้มครองชาย - หญิงขายบริการทางเพศ	19.3	9.0	19.0	14.5	38.3	3.43	1.53
21	ทำบุญ ดักบาตร สม่ำเสมอแม้มีข่าวพระประพฤติไม่เหมาะสม	23.3	30.4	34.0	9.6	2.7	3.61	1.02
22	มีถนนหนทางที่สะดวกสบาย มีเขื่อนเพื่อป้องกันน้ำท่วม แม้ต้องทำลายทรัพยากรธรรมชาติบ้าง	10.5	17.2	41.0	16.6	14.8	3.07	1.16
23	ทำผิดบ้างไม่เสียหาย ถ้าทำให้อยู่ในสังคมอย่างมีเกียรติเป็นที่เคารพ	3.0	9.3	26.8	29.8	31.0	3.76	1.08
24	มีอาวุธที่ทันสมัย เพื่อความมั่นคงของประเทศและชีวิตจะได้ปลอดภัย	6.3	10.9	31.0	22.0	29.8	3.58	1.20
25	ช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอแม้บางครั้งถูกกลั่นแกล้งหรือถูกดำเนินคดี	16.9	33.7	39.5	6.9	3.0	3.54	0.95
26	ยอมเสียสละแม้กระทั่งชีวิตเพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่น	11.7	18.4	38.6	19.6	11.7	2.98	1.15

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม จำแนกตามลักษณะทางประชากร

ลักษณะประชากร	การนับถือพระพุทธศาสนา			การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม			รวม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
เพศ									
ชาย	3.59	0.54	มาก	3.49	0.50	ปานกลาง	3.54	0.45	มาก
หญิง	3.77	0.53	มาก	3.73	0.51	มาก	3.75	0.48	มาก
อายุ									
ต่ำกว่า 20 ปี	3.44	0.49	ปานกลาง	3.36	0.50	ปานกลาง	3.40	0.45	ปานกลาง
21-30 ปี	3.51	0.50	มาก	3.53	0.48	มาก	3.52	0.43	มาก
31-40 ปี	3.75	0.51	มาก	3.68	0.49	มาก	3.71	0.45	มาก
41-50 ปี	3.87	0.53	มาก	3.84	0.45	มาก	3.86	0.43	มาก
50 ปีขึ้นไป	4.02	0.50	มาก	4.04	0.39	มาก	4.03	0.38	มาก
ระดับการศึกษา									
ประถมศึกษา	3.36	0.62	ปานกลาง	3.64	0.61	มาก	3.50	0.57	มาก
มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า	3.56	0.49	มาก	3.53	0.50	มาก	3.54	0.45	มาก
อนุปริญญา	3.56	0.56	มาก	3.45	0.56	ปานกลาง	3.51	0.50	มาก
ปริญญาตรี	3.84	0.51	มาก	3.72	0.50	มาก	3.78	0.46	มาก
ปริญญาโท	3.94	0.40	มาก	3.88	0.42	มาก	3.91	0.36	มาก
อื่นๆ	3.93	0.32	มาก	3.65	0.16	มาก	3.79	0.24	มาก
สถานภาพ									
โสด	3.67	0.54	มาก	3.58	0.53	มาก	3.62	0.49	มาก
สมรสแล้วอยู่ด้วยกัน	3.73	0.53	มาก	3.71	0.48	มาก	3.72	0.46	มาก
สมรสแล้วแยกกันอยู่	4.03	0.61	มาก	3.98	0.38	มาก	4.00	0.45	มาก
หย่าร้าง	3.78	0.41	มาก	3.79	0.52	มาก	3.79	0.44	มาก
ม่าย (สามีหรือภรรยาเสียชีวิต)	3.80	0.54	มาก	4.10	0.38	มาก	3.95	0.34	มาก
อยู่ด้วยกันโดยไม่จดทะเบียน	3.65	0.52	มาก	3.48	0.56	ปานกลาง	3.57	0.43	มาก
รายได้เฉลี่ยของครอบครัว/เดือน									
ต่ำกว่า 10,000 บาท	3.43	0.51	ปานกลาง	3.47	0.56	ปานกลาง	3.45	0.49	ปานกลาง
10,000 - 19,999 บาท	3.76	0.59	มาก	3.70	0.54	มาก	3.73	0.51	มาก
20,000 - 30,000 บาท	3.76	0.54	มาก	3.68	0.48	มาก	3.72	0.46	มาก
มากกว่า 30,000 บาท	3.85	0.44	มาก	3.72	0.47	มาก	3.78	0.41	มาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร	การนับถือพระพุทธศาสนา			การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม			รวม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
อาชีพ									
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	3.80	0.55	มาก	3.78	0.61	มาก	3.79	0.50	มาก
นักเรียน นักศึกษา	3.42	0.45	ปานกลาง	3.37	0.51	ปานกลาง	3.39	0.43	ปานกลาง
รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	3.92	0.45	มาก	3.85	0.38	มาก	3.89	0.37	มาก
ธุรกิจส่วนตัว	3.74	0.49	มาก	3.64	0.47	มาก	3.69	0.43	มาก
รับจ้างทั่วไป	3.65	0.59	มาก	3.55	0.54	มาก	3.60	0.53	มาก
อื่น ๆ	3.78	0.60	มาก	3.79	0.50	มาก	3.78	0.50	มาก
กลุ่มพุทธศาสนิกชน									
ผู้ปฏิบัติวัตรศีลสมากรรมฐาน	3.94	0.47	มาก	3.90	0.41	มาก	3.92	0.38	มาก
ผู้เดินตามศูนย์การค้า center point	3.34	0.41	ปานกลาง	3.05	0.30	ปานกลาง	3.19	0.28	ปานกลาง
ผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5	3.44	0.55	ปานกลาง	3.42	0.52	ปานกลาง	3.43	0.47	ปานกลาง
ผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม	3.70	0.49	มาก	3.72	0.44	มาก	3.71	0.43	มาก

จากตารางที่ 4 แสดงผลของทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม จำแนกตามลักษณะทางประชากรของพุทธศาสนิกชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เพศ พบว่า ทั้งเพศชาย และเพศหญิง มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก สำหรับทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมเพศชายอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเพศหญิงอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลโดยรวม พบว่า ทั้งชายและหญิงมีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและมีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมอยู่ในระดับมาก

อายุ พบว่า ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและมีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาผลโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ส่วนผู้ที่มีอายุในช่วง 21-30 ปี, 31-40 ปี, 41-50 ปี และ 50 ปี ขึ้นไป มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลโดยรวม พบว่า ทุกช่วงอายุมีทัศนคติอยู่ในระดับมากเช่นกัน

ระดับการศึกษา พบว่า เกือบทุกระดับการศึกษา มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและมีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับมาก ยกเว้นผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง และผู้ที่มีการศึกษาระดับอนุปริญา มีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาผลโดยรวม พบว่า ทุกระดับการศึกษามีทัศนคติอยู่ในระดับมาก

สถานภาพ พบว่า ทุกสถานภาพ มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนา และมีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลโดยรวม พบว่า ทุกสถานภาพ มีทัศนคติอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน พบว่า พุทธศาสนิกชนเกือบทุกช่วงรายได้ ที่ผู้วิจัยกำหนดให้ มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและมีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมากเช่นกัน ยกเว้นผู้ที่มียาได้เฉลี่ยในครอบครัวต่อเดือน ต่ำกว่า 10,000 บาท มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและมีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาผลโดยรวม พบว่า มีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

อาชีพ พบว่า เกือบทุกอาชีพ มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและมีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาผลโดยรวม พบว่า มีทัศนคติอยู่ในระดับมากเช่นกัน ยกเว้นนักเรียน นักศึกษา และเมื่อพิจารณาผลโดยรวม พบว่า มีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง

กลุ่มพุทธศาสนิกชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิมมีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและมีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับมาก ส่วนผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 และ ผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนา และมีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 5 แสดงผลการเปรียบเทียบทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย จำแนกตามเพศ

ทัศนะของพุทธศาสนิกชน	ชาย		หญิง		t	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
การนับถือพระพุทธศาสนา	3.59	0.54	3.77	0.53	-3.013	0.003*
การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย	3.49	0.50	3.73	0.51	-4.193	0.000*
รวม	3.54	0.45	3.75	0.48	-3.962	0.000*

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชน ระหว่างเพศชายและเพศหญิง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = 0.003, 0.000 < 0.05$)

ตารางที่ 6 แสดงผลการเปรียบเทียบทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย จำแนกตามอายุ

ทัศนะของพุทธศาสนิกชน	แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	p
การนับถือพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	3	11.220	3.740	14.203	0.000*
	ภายในกลุ่ม	328	86.368	0.263		
	รวม	331	97.588			
การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย	ระหว่างกลุ่ม	3	14.146	4.715	19.967	0.000*
	ภายในกลุ่ม	328	77.459	0.236		
	รวม	331	91.604			

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า ทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอายุ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = 0.000, 0.000 < 0.05$) และเพื่อต้องการทราบว่าในช่วงอายุใดมีทัศนะแตกต่างกันบ้าง จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) ดังผลในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และทัศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย จำแนกตามอายุ โดยใช้วิธี LSD (Least Significant Difference)

ทัศนะของพุทธศาสนิกชน		1	2	3	4	5
การนับถือพระพุทธศาสนา	1	-				
	2	0.198	-			
	3	0.309*	0.140*	-		
	4	0.433*	0.281*	0.123*	-	
	5	0.574*	0.382*	0.264*	0.140	-
การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย	1	-				
	2	0.190	-			
	3	0.315*	0.164*	-		
	4	0.480*	0.190*	0.165*	-	
	5	0.674*	0.350*	0.358*	0.193	-

หมายเหตุ = * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

1 = ต่ำกว่า 20 ปี 2 = 21-30 ปี 3 = 31-40 ปี 4 = 41-50 ปี 5 = 50 ปี ขึ้นไป

การนับถือพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีและ ผู้ที่มีช่วงอายุ 21-30 ปีแตกต่างกับผู้ที่มิช่วงอายุ 31-40 ปี และ 41-50 ปี และ 50 ปีขึ้นไป ส่วนผู้ที่มีช่วงอายุ 31-40 ปี แตกต่างกับผู้ที่มีช่วงอายุ 41-50 ปีและผู้ที่มีช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไป โดยคู่ของผู้ที่มีอายุ ต่ำกว่า 20 ปี กับผู้ที่มีช่วงอายุ 50 ปี ขึ้นไปมีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาแตกต่างกันมากกว่าทุกคู่ของช่วงอายุที่แตกต่างกัน (0.574) สำหรับคู่ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีกับผู้ที่มีช่วงอายุ 21-30 ปีและคู่ผู้ที่มีช่วงอายุ 41-50 ปีกับผู้ที่มีช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไป มีทัศนะไม่แตกต่างกัน

การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย พบว่า ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีและ ผู้ที่มีช่วงอายุ 21-30 ปีแตกต่างกับผู้ที่มิช่วงอายุ 31-40 ปี และ 41-50 ปี และ 50 ปีขึ้นไป ส่วนผู้ที่มีช่วงอายุ 31-40 ปี แตกต่างกับผู้ที่มีช่วงอายุ 41-50 ปีและผู้ที่มีช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไป โดยคู่ของผู้ที่มีอายุ ต่ำกว่า 20 ปี กับ ผู้ที่มีช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไปมีทัศนะในการมีชีวิตที่ดีแตกต่างกันมากกว่าทุกคู่ของช่วงอายุที่แตกต่างกัน (0.674) สำหรับคู่ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีกับผู้ที่มีช่วงอายุ 21-30 ปีและคู่ผู้ที่มีช่วงอายุ 41-50 ปีกับผู้ที่มีช่วงอายุ 50ปีขึ้นไป มีทัศนะไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 8 แสดงผลการเปรียบเทียบทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย จำแนกตามระดับการศึกษา

ทัศนะของพุทธศาสนิกชน	แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	p
การนับถือพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	5	10.031	2.006	7.469	0.000*
	ภายในกลุ่ม	326	87.557	0.269		
	รวม	331	97.588			
การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย	ระหว่างกลุ่ม	5	5.121	1.024	3.861	0.002*
	ภายในกลุ่ม	326	86.483	0.265		
	รวม	331	91.604			

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่า ทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามระดับการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = 0.000, 0.002 < 0.05$) และเพื่อต้องการทราบว่าระดับการศึกษาใดมีทัศนะแตกต่างกันบ้าง จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) ดังปรากฏผลในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย จำแนกตามระดับการศึกษาโดยใช้วิธีLSD.(Least Significant Difference)

ทัศนะของพุทธศาสนิกชน		1	2	3	4	5	6
การนับถือพระพุทธศาสนา	1	-					
	2	0.194	-				
	3	0.203	9.200	-			
	4	0.476*	0.281*	0.272*	-		
	5	0.576*	0.382*	0.373*	0.100	-	
	6	0.571	0.377	0.368	9.559	5.000	-
การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย	1	-					
	2	0.112	-				
	3	0.197	8.483	-			
	4	7.759	0.190*	0.275*	-		
	5	0.238	0.350*	0.435*	0.160	-	
	6	5.698	0.118	0.203	7.190	0.232	-

หมายเหตุ = * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

1 = ประถมศึกษา 2 = มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า 3 = อนุปริญญา
4 = ปริญญาตรี 5 = ปริญญาโท 6 = ปริญญาเอก

การนับถือพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้มีการศึกษาระดับประถมศึกษา, ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า และอนุปริญญา แตกต่างกับผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและ ระดับปริญญาโท โดยคู่ของผู้มีการศึกษาระดับประถมศึกษากับผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาแตกต่างกันมากกว่าทุกคู่ของระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน (0.576) ส่วนผู้มีระดับการศึกษาที่เหลือมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย พบว่า ผู้มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า และอนุปริญญา แตกต่างกับผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท โดยคู่ผู้ที่มีการศึกษาอนุปริญญากับผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท มีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีใน สังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมแตกต่างกันมากกว่าทุกคู่ของระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน (0.435) ส่วนผู้มีระดับการศึกษาที่เหลือมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 10 แสดงผลการเปรียบเทียบทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยจำแนกตามสถานภาพ

ทัศนคติของพุทธศาสนิกชน	แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	p
การนับถือพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	5	1.753	0.351	1.193	0.312
	ภายในกลุ่ม	326	95.835	0.294		
	รวม	331	97.588			
การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย	ระหว่างกลุ่ม	5	4.831	0.966	3.630	0.003*
	ภายในกลุ่ม	326	86.773	0.266		
	รวม	331	91.604			

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า ทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนา จำแนกตามสถานภาพ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย สอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = 0.003 < 0.05$) และเพื่อต้องการทราบว่า สถานภาพใดมีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมแตกต่างกันบ้าง จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) ดังผลในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยจำแนกตามสถานภาพ โดยใช้วิธี LSD (Least Significant Difference)

ทักษะของพุทธศาสนิกชน	1	2	3	4	5	6
การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย	1	-				
	2	0.125	-			
	3	0.397*	0.272	-		
	4	0.211	8.614	0.185	-	
	5	0.514*	0.389*	0.117	0.302	-
	6	9.670	0.222	0.494*	0.308	0.611*

หมายเหตุ = * แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

1 = โสด 2 = สมรสแล้วอยู่ด้วยกัน 3 = สมรสแล้วแยกกันอยู่ 4 = หย่าร้าง

5 = หม้าย (สามีหรือภรรยาเสียชีวิต) 6 = อยู่ด้วยกันโดยไม่ได้อาศัยความเป็นสมรส

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่เป็นโสด มีทักษะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมแตกต่างกับผู้ที่ยกกันอยู่ และ ผู้ที่เป็นหม้าย สำหรับผู้ที่สมรสแล้ว มีทักษะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมแตกต่างกับผู้ที่เป็นหม้าย, ผู้ที่สมรสแล้วมีทักษะแตกต่างกับ ผู้ที่อยู่ด้วยกันโดยไม่ได้อาศัยความเป็นสมรส และ ผู้ที่เป็นหม้ายมีทักษะแตกต่างกับผู้ที่อยู่ด้วยกันโดยไม่ได้อาศัยความเป็นสมรส โดยมีทักษะแตกต่างกันมากกว่าคู่ของสถานภาพอื่นๆ ที่แตกต่างกัน (0.611)

ตารางที่ 12 แสดงผลการเปรียบเทียบทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยจำแนกตามรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน

ทักษะของพุทธศาสนิกชน	แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	p
การนับถือพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	3	9.066	3.005	11.129	0.000*
	ภายในกลุ่ม	328	88.572	0.270		
	รวม	331	97.588			
การดำเนินชีวิตที่ดีในสังคม	ระหว่างกลุ่ม	3	3.463	1.154	4.296	0.005*
	ภายในกลุ่ม	328	88.141	0.269		
	รวม	331	91.604			

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่า ทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทักษะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = 0.000, 0.005 < 0.05$) และเพื่อต้องการทราบว่าผู้มีช่วงรายได้เฉลี่ยใดมีทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาและมีทักษะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม แตกต่างกันบ้าง จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) ดังผลในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทักษะในการมีชีวิตที่ดีที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยจำแนกตามรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน โดยใช้วิธี LSD (Least Significant Difference)

ทักษะของพุทธศาสนิกชน		1	2	3	4
การนับถือพระพุทธศาสนา	1	-			
	2	0.326*	-		
	3	0.329*	2.466	-	
	4	0.417*	9.135	8.889	-
การมีชีวิตที่ดีในสังคม	1	-			
	2	0.231*	-		
	3	0.205*	2.550	-	
	4	0.246*	1.531	4.081	-

หมายเหตุ = * แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

1 = <10,000 บาท 2 = 10,000-19,999 บาท 3 = 20,000-30,000 บาท 4 = >30,000 บาท

การนับถือพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท แตกต่างกับผู้ที่มีรายได้ในทุกช่วงที่เหลือ โดยคู่ของผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 30,000 บาท มีการนับถือพระพุทธศาสนาแตกต่างมากกว่าพุทธศาสนิกชนในทุกช่วงรายได้ที่แตกต่างกัน (0.417) ส่วนคู่ของผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยในช่วงที่เหลือ มีทักษะไม่แตกต่างกัน

การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย พบว่า ผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท มีทักษะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมแตกต่างกับผู้ที่มีรายได้ในทุกช่วงที่เหลือ และ คู่ของผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาทกับผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 30,000 บาท มีทักษะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมแตกต่างกันมากกว่าพุทธศาสนิกชนในทุกช่วงรายได้ที่แตกต่างกัน (0.246) ส่วนคู่ของผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยในช่วงที่เหลือ มีทักษะไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 14 แสดงผลการเปรียบเทียบทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชน ในสังคมไทยจำแนกตามอาชีพ

ทักษะของพุทธศาสนิกชน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
การนับถือพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	5	9.402	1.880	6.951	0.000*
	ภายในกลุ่ม	326	88.186	0.271		
	รวม	331	97.588			
การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย	ระหว่างกลุ่ม	5	9.893	1.979	7.894	0.000*
	ภายในกลุ่ม	326	81.711	0.251		
	รวม	331	91.604			

จากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่า ทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนา และทักษะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามอาชีพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = 0.000$, $0.000 < 0.05$) และเพื่อต้องการทราบว่า อาชีพใดมีทักษะแตกต่างกันบ้าง จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) ดังผลในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนา และทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยจำแนกตามอาชีพ โดยใช้วิธี LSD (Least Significant Difference)

ทักษะของพุทธศาสนิกชน		1	2	3	4	5	6
การนับถือพระพุทธศาสนา	1	-					
	2	0.382*	-				
	3	0.121	0.503*	-			
	4	5.700	0.325*	0.178	-		
	5	0.152	0.229*	0.274*	9.570	-	
	6	2.320	0.359*	0.144	3.384	0.129	-
การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย	1	-					
	2	0.410*	-				
	3	7.360	0.484*	-			
	4	0.141	0.269*	0.214*	-		
	5	0.226*	0.183*	0.300*	8.590	-	
	6	6.287	0.416*	6.731	0.147	0.233	-

หมายเหตุ = * แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

1 = ไม่ได้ประกอบอาชีพ 2 = นักเรียน นักศึกษา 3 = รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
4 = ธุรกิจส่วนตัว 5 = รับจ้างทั่วไป 6 = อื่น ๆ เช่น แม่บ้าน พนักงานบริษัท

การนับถือพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ แตกต่างกับ นักเรียน นักศึกษา ส่วนนักเรียน นักศึกษา แตกต่างกับ ทุกอาชีพ และผู้ที่รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ แตกต่างกับ ผู้ที่รับจ้างทั่วไป โดยกลุ่มของนักเรียนนักศึกษา กับผู้ที่รับราชการ/รัฐวิสาหกิจมีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนา แตกต่างกันมากกว่ากลุ่มของพุทธศาสนิกชนในทุกอาชีพที่แตกต่างกัน (0.503) ส่วนกลุ่มผู้มีอาชีพที่เหลือ มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย พบว่า ผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม แตกต่างกับ นักเรียน นักศึกษา และผู้ที่รับจ้างทั่วไป, นักเรียน นักศึกษา แตกต่างกับ ทุกอาชีพ และ ผู้ที่รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ แตกต่างกับ ผู้ที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัวและผู้ที่รับจ้างทั่วไป โดยกลุ่มของนักเรียน นักศึกษา กับผู้ที่รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ มีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมแตกต่างกันมากกว่าในทุกอาชีพที่แตกต่างกัน (0.484) ส่วนกลุ่มผู้มีอาชีพที่เหลือ มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 16 แสดงผลการเปรียบเทียบทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยจำแนกตามกลุ่มพุทธศาสนิกชน

ทัศนคติของพุทธศาสนิกชน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
การนับถือพระพุทธศาสนา	ระหว่างกลุ่ม	3	19.408	6.469	27.141	0.000*
	ภายในกลุ่ม	328	78.180	0.238		
	รวม	331	97.588			
การดำเนินชีวิตที่ดีในสังคม	ระหว่างกลุ่ม	3	29.769	9.923	52.636	0.000*
	ภายในกลุ่ม	328	61.835	0.189		
	รวม	331	91.604			

จากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่า ทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนคติการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชน จำแนกตาม กลุ่มพุทธศาสนิกชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ($p = 0.000, 0.000 < 0.05$) และเพื่อต้องการทราบว่ากลุ่มพุทธศาสนิกชนใดมีทัศนคติแตกต่างกันบ้าง จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD (Least Significant Difference) ดังผลในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนา และทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ของพุทธศาสนิกชน จำแนกตาม กลุ่มพุทธศาสนิกชน โดยใช้วิธี LSD (Least Significant Difference)

ทัศนคติของพุทธศาสนิกชน		1	2	3	4
การนับถือพระพุทธศาสนา	1	-			
	2	0.607*	-		
	3	0.501*	0.105	-	
	4	0.240*	0.367*	0.216*	-
การดำเนินชีวิตที่ดีในสังคม	1	-			
	2	0.848*	-		
	3	0.485*	0.362*	-	
	4	0.185*	0.662*	0.300*	-

หมายเหตุ = * แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

1 = ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน 2 = ผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์
3 = ผู้ร่วมลัทธิพิธีราชการที่ 5 4 = ผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม

การนับถือพระพุทธศาสนา พบว่า กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแตกต่างกับกลุ่มพุทธศาสนิกชนทุกกลุ่ม, กลุ่มผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ แตกต่างกับ ผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม และ ผู้ร่วมลัทธิพิธีราชการที่ 5 แตกต่างกับผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม โดยคู่ของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับกลุ่มผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ มีทัศนคติแตกต่างกันมากกว่ากลุ่มพุทธศาสนิกชนอื่น (0.607)

การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย พบว่า กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีทัศนคติการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมในสังคมไทยแตกต่างกับกลุ่มพุทธศาสนิกชนทุกกลุ่ม, กลุ่มผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ แตกต่างกับกลุ่มผู้ร่วมลัทธิพิธี ราชการที่ 5 และ ผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม และผู้ร่วมลัทธิพิธีราชการที่ 5 แตกต่างกับผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม โดยคู่ของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับกลุ่มผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ มีทัศนคติแตกต่างกันมากกว่ากลุ่มพุทธศาสนิกชนอื่นๆ (0.848)

ตารางที่ 18 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนากับทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของกลุ่มพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย จำแนกตามกลุ่มพุทธศาสนิกชน

	1	2	3	4
	BHU	BHU	BHU	BHU
GLI	0.456**	-	-	-
GLI	-	- 0.395**	-	-
	-	-	- 0.260**	-
	-	-	-	0.039

** $p < 0.01$

1 = ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน 2 = ผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์

3 = ผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 4 = ผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม BHU - ทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนา GLI - ทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

จากตารางที่ 18 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนากับทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของกลุ่มพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย ดังนี้

ทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในสังคมไทยของกลุ่มพุทธศาสนิกชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีความสัมพันธ์ทางบวกเกี่ยวกับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.456$ โดย $p < 0.01$) ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง หมายความว่า กลุ่มพุทธศาสนิกชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมอยู่ในระดับปานกลาง โดยทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในสังคมไทยของกลุ่มพุทธศาสนิกชนผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ และกลุ่มพุทธศาสนิกชนผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 มีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -0.395$ และ -0.260 โดย $p < 0.01$) ถือเป็นความสัมพันธ์ระดับต่ำ หมายความว่า กลุ่มพุทธศาสนิกชนเซ็นเตอร์พอยท์ และกลุ่มพุทธศาสนิกชนผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 ทั้ง 2 กลุ่มมีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาไม่ค่อยถูกต้อง แต่อาจมีทัศนคติในการมีชีวิตอยู่ในสังคมสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมได้ดีพอสมควร หรือ มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาค่อนข้างถูกต้อง แต่อาจมีมีทัศนคติในการมีชีวิตอยู่ในสังคมไม่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมเท่าที่ควร ส่วนกลุ่มผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิมไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในสังคมไทย

ตารางที่ 19 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากรของพุทธศาสนิกชน กับ ทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาและ ทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในสังคมไทย

	AGE	EDU	SIT	INC	WOR	PLA	BHU	GLI
AGE	-							
EDU	0.090	-						
SIT	0.274**	-0.141*	-					
INC	0.247**	0.309**	0.124*	-				
WOR	0.275**	-0.016	0.181**	0.209**	-			
PLA	-0.192**	-0.349**	-0.050	-0.226**	-0.005	-		
BHU	0.325**	0.308**	0.036	0.270**	0.068	-0.246**	-	
GLI	0.385**	0.161**	0.061	0.159**	0.066	-0.206**	0.654**	-

** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

AGE - อายุ EDU - ระดับการศึกษา SIT - สถานภาพ INC - รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน WOR - อาชีพ PLA - กลุ่มพุทธศาสนิกชน BHU - ทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนา GLI - ทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในสังคมไทย

จากตารางที่ 19 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางประชากร กับ ทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทักษะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ดังนี้

อายุ ระดับการศึกษา และ รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.325, 0.308$ และ 0.270 ตามลำดับ โดย $p < 0.01$) และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทักษะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.385, 0.161$ และ 0.159 ตามลำดับ โดย $p < 0.01$) ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำ หมายความว่า พุทธศาสนิกชนที่มีอายุน้อย, มีการศึกษาค่อนข้างต่ำ และ มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนค่อนข้างน้อย จะมีทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาไม่ค่อยถูกต้อง และมีทักษะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยไม่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมเท่าที่ควร ส่วน กลุ่มพุทธศาสนิกชน มีความสัมพันธ์ทางลบกับทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนา และ ทักษะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -0.246$ และ -0.206 ตามลำดับ โดย $p < 0.01$) ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ในระดับต่ำเช่นกัน หมายความว่า กลุ่มพุทธศาสนิกชนต่างๆ ทั้งผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ผู้เดินตามศูนย์การค้า ผู้เข้าร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 และ ผู้เข้าร่วมพิธีเจ้าแม่กวนอิม มีทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาไม่ค่อยถูกต้อง แต่อาจมีทักษะในการมีชีวิตอยู่ในสังคมสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมได้ดีพอสมควร หรือ มีทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนา ค่อนข้างถูกต้อง แต่อาจมีมีทักษะในการมีชีวิตอยู่ในสังคมไม่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมเท่าที่ควร

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง " การนับถือพระพุทธศาสนาและชีวิตที่ดีในสังคมไทย : กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร " เป็นการศึกษาภาคตัดขวาง (Cross Sectional Survey) นำเสนอข้อมูลประกอบคำบรรยาย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจากพุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานครจำนวน 332 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติการนับถือพระพุทธศาสนา และ การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยตามหลักพุทธธรรม และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติเกี่ยวกับการนับถือพระพุทธศาสนา และ การมีชีวิตในสังคมไทยของพุทธศาสนิกชน

การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน อาชีพ และ กลุ่มพุทธศาสนิกชน

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนา และ การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม จำแนกตามลักษณะทางประชากรของพุทธศาสนิกชน

ส่วนที่ 3 การเปรียบเทียบทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม จำแนกตามลักษณะทางประชากรของพุทธศาสนิกชน

ส่วนที่ 4 การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะทางประชากรของพุทธศาสนิกชนกับทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

5.1 สรุปผลการศึกษา

ข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับลักษณะทางประชากรของพุทธศาสนิกชน พบว่า

พุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 332 คน มีจำนวนเกือบเท่าๆ กันทุกช่วงอายุ และมีการศึกษาระดับปริญญาตรี มากกว่าครึ่งมีสถานภาพโสด ประมาณ 1 ใน 3 มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวมากกว่า 30,000 บาทต่อเดือน ประมาณ 1 ใน 5 เป็นนักเรียน นักศึกษา และ เกือบ 1 ใน 3 เป็นกลุ่มพุทธศาสนิกชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และ ทัศนะการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ของพุทธศาสนิกชน พบว่า

พุทธศาสนิกชนเกือบ 3 ใน 4 มีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม อยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อจำแนกตามลักษณะทางประชากร พบว่า พุทธศาสนิกชนทั้งชายและหญิง, ทุกช่วงอายุ, ทุกระดับการศึกษา และ ทุกสถานภาพ มีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และทัศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมในสังคมไทย อยู่ในระดับมาก

ทุกช่วงรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน และ ทุกอาชีพ มีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมในสังคมไทย อยู่ในระดับปานกลาง

กลุ่มพุทธศาสนิกชน ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และ ผู้เข้าร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม มีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และทัศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมในสังคมไทย อยู่ในระดับมาก ส่วนพุทธศาสนิกชนผู้เข้าร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 และผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ มีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และทัศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมในสังคมไทย อยู่ในระดับปานกลาง

เปรียบเทียบทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชน จำแนกตามลักษณะทางประชากร พบว่า

พุทธศาสนิกชนที่มีเพศต่างกัน มีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมต่างกันอย่างน้อยมีนัยสำคัญทางสถิติ

พุทธศาสนิกชนที่มีอายุต่างกัน มีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมแตกต่างกันอย่างน้อยมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่การนับถือพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีและ ผู้ที่มีช่วงอายุ 21-30 ปีแตกต่างกับผู้ที่มีช่วง

อายุ 31-40 ปี และ 41-50 ปี และ 50 ปีขึ้นไป ส่วนผู้ที่มีช่วงอายุ 31-40 ปี แตกต่างกับผู้ที่มีช่วงอายุ 41-50 ปีและผู้ที่มีช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไป โดยกลุ่มของผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี กับผู้ที่มีช่วงอายุ 50 ปี ขึ้นไป มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาแตกต่างกันมากกว่าทุกกลุ่มของช่วงอายุที่แตกต่างกัน สำหรับกลุ่มผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีกับผู้ที่มีช่วงอายุ 21-30 ปีและกลุ่มผู้ที่มีช่วงอายุ 41-50 ปีกับผู้ที่มีช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไป มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

สำหรับการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย พบว่า ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีและ ผู้ที่มีช่วงอายุ 21-30 ปี แตกต่างกับผู้ที่มีช่วงอายุ 31-40 ปี และ 41-50 ปี และ 50 ปีขึ้นไป ส่วนผู้ที่มีช่วงอายุ 31-40 ปี แตกต่างกับผู้ที่มีช่วงอายุ 41-50ปีและผู้ที่มีช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไป โดยกลุ่มของผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี กับ ผู้ที่มีช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไปมีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดี แตกต่างกันมากกว่าทุกกลุ่มของช่วงอายุที่แตกต่างกัน สำหรับกลุ่มผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีกับผู้ที่มีช่วงอายุ 21-30 ปีและกลุ่มผู้ที่มีช่วงอายุ 41-50 ปีกับผู้ที่มีช่วงอายุ 50 ปีขึ้นไป มีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

พุทธศาสนิกชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาและทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า และอนุปริญญา แตกต่างกับผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และ ระดับปริญญาโท โดยผู้ผู้มีการศึกษาระดับประถมศึกษากับผู้มีการศึกษาระดับปริญญาโท มีทัศนคติแตกต่างกันมากที่สุดระหว่างพุทธศาสนิกชนทุกระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่วนผู้ที่มีระดับการศึกษาที่เหลือมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

สำหรับทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม พบว่า ผู้มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า และอนุปริญญา มีทัศนคติแตกต่างกับผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และ ระดับปริญญาโท โดยกลุ่มผู้ที่มีการศึกษาอนุปริญญากับผู้มีการศึกษาระดับปริญญาโท มีทัศนคติแตกต่างกันมากที่สุดระหว่างพุทธศาสนิกชนในทุกระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่วนผู้ที่มีระดับการศึกษาที่เหลือมีทัศนคติไม่แตกต่างกัน

พุทธศาสนิกชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีทัศนคติในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่เป็นโสด มีทัศนคติแตกต่างกับผู้ที่ย้ายถิ่นอยู่ และ ผู้ที่เป็นหม้าย สำหรับผู้ที่สมรสแล้วมีทัศนคติแตกต่างกับผู้ที่เป็นหม้าย ผู้ที่ย้ายถิ่นอยู่มีทัศนคติแตกต่างกับผู้ที่อยู่ด้วยกันโดยไม่ได้อาศัยเป็นสมรส และ ผู้ที่เป็นหม้ายมีทัศนคติแตกต่างกับผู้ที่อยู่ด้วยกันโดยไม่ได้อาศัยเป็นสมรส โดยมีค่าความแตกต่างของทัศนคติมากกว่าคู่สถานภาพอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน

พุทธศาสนิกชนที่มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนต่างกัน มีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และมีทัศนะในการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท มีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาแตกต่างกับผู้ที่มีรายได้ในทุกช่วงที่เหลือ โดยค่าของผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 30,000 บาท มีทัศนะแตกต่างกันมากกว่า พุทธศาสนิกชนในทุกช่วงรายได้ที่แตกต่างกัน ส่วนค่าของผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยในช่วงที่เหลือ มีทัศนะไม่แตกต่างกัน

สำหรับทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม พบว่า ผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท มีทัศนะแตกต่างกับผู้ที่มีรายได้ในทุกช่วงที่เหลือ และค่าของผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท กับผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 30,000 บาท มีทัศนะแตกต่างกันมากกว่าผู้พุทธศาสนิกชนในทุกช่วงรายได้ที่แตกต่างกัน ส่วนค่าของผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยในช่วงที่เหลือ มีทัศนะไม่แตกต่างกัน

พุทธศาสนิกชนที่มีอาชีพต่างกัน มีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และมีทัศนะในการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าของผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพแตกต่างกับ นักเรียน นักศึกษา, นักเรียน นักศึกษา แตกต่างกับ ทุกอาชีพ และ ผู้ที่รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ แตกต่างกับ ผู้ที่รับจ้างทั่วไป โดยค่านักเรียน นักศึกษากับผู้ที่รับราชการ/รัฐวิสาหกิจมีทัศนะแตกต่างกันมากกว่าค่าของพุทธศาสนิกชนในทุกอาชีพที่แตกต่างกัน ส่วนค่าผู้มีอาชีพที่เหลือ มีทัศนะไม่แตกต่างกัน

สำหรับทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม พบว่า ผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ มีทัศนะแตกต่างกับนักเรียน นักศึกษา และผู้ที่รับจ้างทั่วไป นักเรียน นักศึกษา แตกต่างกับ ทุกอาชีพ และ ผู้ที่รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ แตกต่างกับ ผู้ที่มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว และผู้ที่รับจ้างทั่วไป โดยค่านักเรียน นักศึกษากับผู้ที่รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ มีทัศนะแตกต่างกันมากที่สุดระหว่างพุทธศาสนิกชนในทุกอาชีพที่แตกต่างกัน ส่วนค่าของผู้มีอาชีพที่เหลือ คือ ผู้ไม่ได้ประกอบอาชีพกับผู้รับราชการ ผู้ทำงานรัฐวิสาหกิจ ผู้ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปและพนักงานบริษัท มีทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมไม่แตกต่างกัน

กลุ่มพุทธศาสนิกชนที่มีการปฏิบัติต่างกัน มีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และมีทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแตกต่างกับกลุ่มพุทธศาสนิกชนทุกกลุ่ม กลุ่มผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ แตกต่างกับ ผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม ผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 แตกต่างกับผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม โดยค่าของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับกลุ่มผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ มีทัศนะ

ในการนับถือพระพุทธศาสนาแตกต่างกันมากที่สุด และกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิมมีทัศนะแตกต่างกันน้อยที่สุดระหว่างกลุ่มพุทธศาสนิกชนที่แตกต่าง

สำหรับทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม พบว่า กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีทัศนะแตกต่างกับกลุ่มพุทธศาสนิกชนทุกกลุ่ม กลุ่มผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ มีทัศนะแตกต่างกับกลุ่มผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 และ ผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม ผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 แตกต่างกับผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม โดยค่าของกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน กับกลุ่มผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ มีทัศนะแตกต่างกันมากที่สุด และกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับกลุ่มผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิมแตกต่างกันน้อยที่สุดระหว่างกลุ่มพุทธศาสนิกชนที่แตกต่างกัน

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะทางประชากรของพุทธศาสนิกชนกับทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และ ทัศนะการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม พบว่า

อายุ ระดับการศึกษา และ รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำ หมายความว่า พุทธศาสนิกชนที่มีอายุน้อย มีการศึกษาค่อนข้างต่ำ และ มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนค่อนข้างน้อย จะมีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาไม่ค่อยถูกต้อง และมีชีวิตอยู่ในสังคมไทยไม่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมเท่าที่ควร ส่วน กลุ่มพุทธศาสนิกชน มีความสัมพันธ์ทางลบกับทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และ ทัศนะในการมีชีวิตที่ดีในสังคมไทยสอดคล้องกับหลักพุทธธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ในระดับต่ำเช่นกัน หมายความว่า กลุ่มพุทธศาสนิกชนต่างๆ ทั้งผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, ผู้เดินตามศูนย์การค้า, ผู้เข้าร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 และ ผู้เข้าร่วมพิธีเจ้าแม่กวนอิม มีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาไม่ค่อยถูกต้อง แต่อาจมีชีวิตอยู่ในสังคมสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมได้ดีพอสมควร หรือ มีทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาค่อนข้างถูกต้อง แต่อาจมีชีวิตที่ดีอยู่ในสังคมไม่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมเท่าที่ควร

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาทัศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย พบว่า พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ในสังคมไทย ถึงแม้ว่าพุทธจะนับถือพระรัตนตรัยแต่ก็มีความเชื่อที่ไม่เป็นไปในแนวทางแห่งพุทธอยู่ในมโนสำนึกในสังคมปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนิกชนมีความเข้าใจและความเชื่อที่ไม่ได้เป็นพุทธที่แท้จริง ซึ่งพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยจำนวนไม่น้อย

ยังหวังพึ่งสิ่งภายนอกไม่เป็นไปในหลักการเชื่อการกระทำของตนเอง ไม่สนใจปฏิบัติตามพระธรรม อาจเป็นเพราะขาดการปลูกฝัง การเรียนรู้ การอบรมในเรื่องของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและ กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงค่านิยมสังคม ชื่นชม หลงใหลวัฒนธรรมตะวันตกแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ประพฤติปฏิบัติตามโดยขาดการใช้วิจารณญาณในการแยกแยะผลดี ผลเสียและผลกระทบที่จะตามมาทั้งในส่วนบุคคล สังคมและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับรากฐานในทางพระพุทธศาสนาไม่มั่นคงทำให้สั่นคลอน ขาดการสนใจ ใส่ใจ เป็นชาวพุทธเฉพาะในรูปแบบ ส่งผลให้ไม่เข้าใจและเห็นคุณค่าในหลักธรรมที่พระศาสดาได้ตรัสไว้ เป็นผลสืบเนื่องให้ไม่มีการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนอย่างแท้จริง ไม่รู้จุดมุ่งหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2539: 55) ที่กล่าวว่า สภาพของพระพุทธศาสนาที่เห็นในปัจจุบันนี้ เป็นสภาพของการได้รับผลบุญเก่า คือบรรพบุรุษได้สร้างกันมา โดยมีความเจริญปรากฏให้เห็นมากมายเป็นสิ่งที่มิดั้งแต่อดีต ซึ่งดูภายนอกพระพุทธศาสนาเจริญแต่ปัญหาอยู่ที่ว่า ปัจจุบันพุทธศาสนิกชนได้ทำอะไรที่เป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญและดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน ที่จะสืบถึงอนาคต ขณะนี้เรามั่นใจในการกระทำของตนหรือเปล่า เริ่มตั้งแต่เรามีความเข้าใจพระพุทธศาสนาดีหรือไม่ เรามีความซาบซึ้งในคุณค่าของพระพุทธศาสนาอย่างถึงจิตถึงปัญญา ไม่ใช่แค่ปากลอยๆ หรือไม่ฉะนั้น เมื่อคนไทยยังมีความเข้าใจในพระพุทธศาสนายังไม่ลึกซึ้ง หรือเรียกว่าไม่มั่นใจในพระพุทธศาสนา ก็ควรพัฒนาปัญญาของตน เพื่อให้เข้าถึงหลัก ซึ่งก็อยู่ที่การศึกษา หรือศึกษา คือฝึกฝนอบรมตนให้เกิดพัฒนา

สิ่งที่บ่งบอกได้เด่นชัดอีกประการหนึ่ง ก็คือ พุทธศาสนิกชนไม่เข้าใจในหลักธรรมพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องคือ พุทธศาสนิกชนจำนวนไม่น้อยมีทัศนคติในการนับถือพระพุทธศาสนาแบบหวังพึ่งสิ่งภายนอกมากกว่าการกระทำ เมื่อพลาตพลั้งหรือเกิดความทุกข์โทษสิ่งแวดล้อม บุคคลอื่นมากกว่าสำรวจข้อบกพร่องหาสาเหตุจากตัวเอง มีการขอความช่วยเหลือบนบาน สวดอ้อนวอนหวังพึ่งเทวดา เทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น มีทัศนคติว่าชีวิตขึ้นอยู่กับดวงหรือพรหมลิขิต ถึงแม้จะนับถือพระรัตนตรัยแต่ก็มีสิ่งเหล่านี้แอบแฝงอยู่ สอดคล้องกับบันทึก รัตนกริ :2528,ง) ว่าในสังคมไทยนั้นยังมีความเชื่อไสยศาสตร์อยู่ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผีसाงเทวดา คือ เชื่อว่าคนตายไปแล้วแม้ร่างกายจะเปื่อยเน่าสูญสิ้นไป แต่วิญญาณยังอยู่เรียกว่า ผีหรือเทวดา มีฤทธิ์และอำนาจอยู่เหนือคนที่ยังมีชีวิตอยู่อาจให้คุณหรือโทษแก่มนุษย์ได้ ทำให้ต้องปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ หรือเพื่อให้ผีसाงเทวดาช่วยเหลือ คุ้มครอง และยังยึดถือเครื่องหมายบางอย่างว่าเป็นสิ่งบอกเหตุการณ์ดีหรือร้ายในอนาคต เช่น ชื่อคน สัตว์ สิ่งของ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น การเห็นดาวหาง ความฝัน ซึ่งเป็นเรื่องของโชคกลาง

เนื่องจากความเข้าใจในพระพุทธศาสนาไม่ชัดเจนของพุทธศาสนิกชน มีการนับถือแบบยึดติดตัวบุคคล ปฏิบัติตามโดยไม่ใช้การพิจารณาถึงความถูกต้องเหมาะสม ขาดการตระหนักว่าทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของพุทธบริษัท 4 ที่ต้องช่วยกันสืบทอดพระพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติในกรอบแห่งศีลธรรม พยายามชำระจิตของตนให้บริสุทธิ์ไม่ว่าเราจะอยู่ในสถานภาพใดก็ตาม อีกทั้งพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งในพระรัตนตรัย ทำให้เป็นส่วนสำคัญที่ผลักดันพุทธศาสนิกชนหันไปนับถือแบบไสยศาสตร์ เคารพรูปปั้น เครื่องรางของขลัง หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นตามที่แต่ละกลุ่มเห็นว่ามี ความสำคัญและสามารถช่วยเหลือสนองตอบในสิ่งที่ตนร้องขอ หรือทำให้สบายใจเมื่อทำพิธีกรรมสักการบูชา บวงสรวง โดยการกระทำเหล่านั้นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนาแต่พยายามนำเรื่องศาสนาไปเกี่ยวข้องที่มีปรากฏอยู่มากมายในสังคมไทย

5.2.1 เปรียบเทียบลักษณะการนับถือพระพุทธศาสนาของกลุ่มพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน

จากการศึกษากลุ่มพุทธศาสนิกชนโดยในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน, กลุ่มผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม, กลุ่มผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 และ กลุ่มผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ ผลศึกษาปรากฏว่า ทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาสามารถแยกระดับได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ กลุ่มผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ ซึ่งพุทธศาสนิกชนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยแห่งการศึกษาเล่าเรียนและจะเป็นตัวแทนพุทธศาสนิกชนมีบทบาทในสังคมไทยต่อไปในอนาคต เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงลักษณะความเข้าใจและความเชื่อในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของเยาวชนในปัจจุบัน ไม่ค่อยสนใจเท่าที่ควรไปสอดคล้องกับงานวิจัยของแสงระวี เทพรอด (2542:ง) ที่ปรากฏผลว่า นักเรียนสนใจและปฏิบัติตามหลักธรรมและความเชื่อทางพระพุทธศานาน้อย ซึ่งเกิดจากการไม่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมมากเท่าที่ควร รวมทั้งผู้ที่เป็นคนปลูกฝังก็ไม่ค่อยเข้าใจและไม่ได้ปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาทำให้มองไม่เห็นความสำคัญ ขาดการเป็นแบบอย่างที่ดี และกลุ่มผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 มีทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลางเช่นกันแต่สูงกว่าในกลุ่มแรก โดยทั้งสองกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ไม่ค่อยตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องของการประพฤติอยู่ในศีล 5 คิดว่าเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากในสังคมปัจจุบัน ทั้งที่ศีล 5 เปรียบเสมือนบรรทัดฐานแห่งการดำเนินชีวิตของชาวพุทธ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าเราจะทำอย่างไรให้ชาวพุทธโดยเฉพาะเยาวชนตระหนักและให้ความสำคัญในเรื่องของศีลให้มากกว่าที่ปรากฏโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนของประเทศ เพื่อเป็นการลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม จากการเข้าร่วมสังเกตการณ์ของผู้ศึกษาถึงวิถีปฏิบัติของกลุ่มผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 พบว่า ในบางกลุ่มของผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 มีการกระทำที่สอดคล้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ด้วย ไม่ว่าจะเป็น การนั่งสมาธิ การเจริญสมาธิ - ภาวนา และมีการแผ่เมตตาอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลแก่บุคคลที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนี้ทุกวันพระอาจมีการรักษาศีล 5 เจริญสมาธิ - ภาวนามากกว่าวันปกติ ถือว่าการปฏิบัติดังกล่าวบ่งบอกให้เห็นว่ามีความเข้าใจในระดับหนึ่งเกี่ยวกับหลักของพระพุทธศาสนาในด้านการพัฒนาจิตใจให้พบความสุขที่เกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องวัตถุแต่เกิดจากภายในตนเอง

2. ทศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับสูง ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและกลุ่มผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิมมีทศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับสูง ส่วนใหญ่เคร่งครัดอยู่ในศีล 5 มากกว่า 2 กลุ่มแรกโดยเฉพาะกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานหลังจากมีการปฏิบัติแล้วจะยึดมั่นในศีล 5 อย่างเคร่งครัด แต่ในสองกลุ่มนี้มีความแตกต่างกันที่ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานส่วนใหญ่นับถือพระรัตนตรัยเป็นสำคัญ ถึงแม้มีการบูชา ถวายเครื่องเซ่นไหว้เทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์บ้างในบางพวกแต่จะยอมรับในเรื่องของการกระทำของตนในระดับหนึ่งและเข้าใจหลักธรรมดีกว่าทุกๆ กลุ่มของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย

ดังนั้น ทศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน สะท้อนความเป็นไปของกระแสสังคมไทยในปัจจุบันได้ชัดเจนในระดับหนึ่งว่า แม้ชาวพุทธจะมีความเข้าใจ มีความเชื่อในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับใดก็ตามแต่ขณะเดียวกันก็เชื่อเรื่องที่ไม่ออกเหนือพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องเครื่องรางของขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมซึ่งเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพิมล คำเครื่อง (2542: 124 - 125) ที่สรุปผลว่า พุทธศาสนิกชนในสังคมไม่เพียงแต่นับถือพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่อาจนับถือลัทธิอื่น ๆ ไปพร้อมๆ กัน หรือนับถือไสยศาสตร์ ลัทธิผีสงเทวดา ศาสนาพราหมณ์ และยังคงสอดคล้องกับงานของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2542: 106) ที่กล่าวว่า ชาวพุทธมีการนับถือบูชาพระพรหม หวังพึ่งเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสังคมไทย เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงระบบความสัมพันธ์ระหว่างราษฎรกับผู้ปกครองที่มีการพึ่งอาศัยเช่น (เครื่องเซ่น สัตว์) และ เส้น (เส้นสาย) เพิ่มมากหรือคายนั่น สิ่งที่ปรากฏในสังคมไทยน่าจะเป็นลางร้ายบ่งบอกถึงสภาพชีวิตจิตใจ ที่อ่อนล้าต่อความเพียรพยายามพึ่งตนเอง มีวิถีชีวิตที่เสี่ยงและดำรงอยู่ด้วยการรอคอยความหวังอย่างเลื่อนลอยมากยิ่งขึ้น สิ่งที่แฝงตามมาคือการขาดความเชื่อมั่นในตนเองในการที่กระทำในสิ่งที่ดีและถูกต้อง อาจรวมไปถึงขาดความซื่อสัตย์ทั้งต่อการกระทำของตนเอง บุคคลอื่น และสังคม

ดังนั้นควรมีการปลูกฝัง เปลี่ยนแปลงลักษณะการนับถือและหันกลับ ไปศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เข้าใจอย่างถูกต้อง เพื่อประโยชน์ในการนับถือพระพุทธศาสนาที่จะเกิดขึ้นทั้งแก่ตนเองและสังคมพุทธอย่างแท้จริง โดยศึกษาสิ่งสำคัญให้เข้าใจว่าพระพุทธศาสนาถือว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามกฎธรรมชาติ เรียกว่า ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ซึ่งแยกเป็นกฎย่อยๆ 5 กฎ คือ

อุตุนิยาม (Physical Inorganic Order) กฎนี้แสดงความเป็นไปของปรากฏการณ์ฝ่ายวัตถุ ความเปลี่ยนแปลงของโลกกายภาพ และสภาวะแวดล้อมต่างๆ

พีชนิยาม (Physical Organic Order) กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ ลักษณะทางพันธุกรรม คุลยภาพทางชีวภาพของสัตว์และพืช แสดงถึงกระบวนการถือกำเนิด ตามวิวัฒนาการของการสืบเผ่าพันธุ์ ดังปรากฏในมหาตมหาสังขยสูตร (ม.ม.12/394/398) แสดงปัจจัย 3 ประการ คือ บิดามารดาอยู่ร่วมกัน มารดามีประจำเดือน “สัตว์” หรือ “คันธัพพะ” ถือปฏิสนธิในครรภ์

จิตตนิยาม (Psychic Law) กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิตใจ หรือกระบวนการรับรู้ จิตร่วมและความแตกต่างของมนุษย์และสรรพสัตว์เผ่าพันธุ์ต่าง ๆ นั่นคือ มนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหมดในสังสารวัฏ มีความเกี่ยวเนื่องกัน มีการแปรเปลี่ยนสถานะจากมนุษย์ อาจกลับกลายเป็นสัตว์ดิรัจฉาน หรือสัตว์ประเภทอื่น เช่น เปรต อสุรกาย สัตว์นรก หรือสัตว์ที่มีจิตใจสูงอย่างเทพ (ส.นิ.16/664/229) การมองเช่นนี้จะทำให้เข้าใจว่า มนุษย์และสัตว์ มีธรรมชาติของความเป็นไปอย่างเดียวกัน แต่จะแตกต่างออกไปตามพัฒนาการทางจิต ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดภพภูมิของแต่ละภพภูมิ ให้มีความแตกต่างกันไป ตามศักยภาพของการชำระจิตที่บริสุทธิ์

กรรมนิยาม (Order of Act and Result) กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการกระทำและกระบวนการให้ผล ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ เกี่ยวโยงกับเจตจำนง หรือความคิดปรุงแต่งทั้งฝ่ายดีและชั่ว อันจะนำมาซึ่งผล ทั้งที่เป็นคุณประโยชน์และโทษทัณฑ์ (กุศลวิบากและอกุศลวิบาก) กฎแห่งกรรมจะครอบคลุมทั้งพฤติกรรมของมนุษย์ และสัตว์โลกทั้งหลาย ดังพุทธพจน์ในจุฬกัมมวิภังสูตร “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและปราณีตได้” (ม.อ.14/589/323; 596/329)ประการสุดท้าย

ธรรมนิยาม (Order of the Norm) กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผลกันของสรรพสิ่ง ถือว่าเป็นนิยามร่วม หรือนิยามสากล ของสิ่งที่ปรากฏในนิยามทั้ง 4 ข้างต้น เช่น สามัญลักษณะ ได้แก่ ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และอนัตตภาวะ รวมเป็นนิยามของสรรพสิ่งทั้งมวล ซึ่งได้แก่ อายุตนะ 12 คือ อายุตนะภายใน 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ กับอายุตนะภายนอก 6 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ (ที.ปา.11/304-305/238) นั่นคือ โลกทั้งภายในและโลกภายนอก ที่เป็นมนุษย์และสิ่งที่มีมนุษย์ต้องสัมผัส ล้วนมีความเคลื่อนไหวไปตามกระบวนการของธรรมชาติ

ถ้าชาวพุทธทุกคนเข้าใจอย่างถูกต้องว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นไปตาม “กฎธรรมะ” หรือ “กฎธรรมชาติ” โดยครอบคลุมกระบวนการต่าง ๆ ทางธรรมชาติ ทุกสรรพสิ่งเป็นไปตามนิยามทั้ง 5 ชาวพุทธจะปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเหมาะสม มั่นใจ ยอมรับในการกระทำและผลของการกระทำ นับถือพระพุทธศาสนาอย่างรู้คุณค่า ประพฤติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

5.2.2 ทักษะการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย

ในด้านทักษะการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมในสังคมไทย พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยเริ่มมีทักษะการมีชีวิตที่ดีห่างไกลจากการแสวงหาความสุขทางจิตวิญญาณที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเปลี่ยนมาเป็นการหาความสุขทางด้านร่างกาย หรือวัตถุที่ต้องมีงบประมาณในการใช้จ่ายสูงแทน เปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมที่เคยเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายสู่สังคมที่มีความสลับซับซ้อน ชีวิตที่ดีต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งความสะอาดสบายทางกายเป็นสำคัญ ต้องมีเครื่องอำนวยความสะดวกสบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยตามกระแสนิยม ไม่ใช่สิ่งอำนวยความสะดวกสบายที่เกิดตามธรรมชาติ การคมนาคมที่สะดวกสบาย มีเครื่องอุปโภคบริโภคครบครัน โดยอาจจะเบียดเบียนตนเอง บุคคลอื่นและทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อมแบบไม่รู้ตัว ชีวิตที่ขึ้นอยู่กับการเทคโนโลยีที่ทันสมัยนี้เองได้เข้ามามีส่วนขยายวิสัยแห่งอินทรีย์ของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน ให้ได้รับสุขความสบายทางกายมากยิ่งขึ้น เป็นเหตุปัจจัยให้พุทธศาสนิกชนไทยส่วนมากขาดความเข้มแข็งควบคุมใจตนเอง ตั้งอยู่ในความประมาทไม่พยายามกินพอดี ใช้พอดี ไม่ได้พิจารณาว่าคุณค่าแท้ของสิ่งต่างๆ คืออะไร คุณภาพชีวิตของเราคืออะไร อะไรคือผลดีที่ชีวิตต้องการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสนองค้นหา กินใช้เพื่อเอื้อรื้อรอย สนุกสนาน มัวเมา ใก้เก้ อดทน ค่านิยมด้านวัตถุสูง ชีวิตวัดกันด้วยทรัพย์สินเงินทอง เกียรติยศ ชื่อเสียง อำนาจ สถานภาพทางสังคมสอดคล้องกับงานของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2542: 93-96) ที่ว่า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความเจริญของเทคโนโลยีทางด้านข่าวสารข้อมูล และการสื่อสารได้ถูกนำมาหลอมนมนุษย์ให้เพลิดเพลินลุ่มหลงอยู่ในความมัวเมาต่าง ๆ มากกว่าจะใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือพัฒนาตัวมนุษย์เอง เทคโนโลยีเหล่านั้นถูกใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาสิ่งบำเรอความสุขสนองโลกะ โทสะรับใช้การทำลายด้วยความเกลียดชังกัน มีการแข่งขันชิงบิโรครัน การครอบงำกัน และการพยายามกำจัดกันเพื่อผลประโยชน์ของตนและกลุ่มซึ่งขัดแย้งกับทักษะการมีชีวิตที่ดีตามหลักพุทธธรรมที่ในขั้นต้นชีวิตต้องการปัจจัย 4 เป็นหลักประกันพื้นฐานของการดำรงชีวิต และการมีโอกาสนั้นจะพัฒนาตนให้เข้าถึงจุดหมายของชีวิตที่สูงขึ้นไป เหนือจากนั้นวัตถุในปัจจัย 4 เป็นเพียงเครื่องประกอบเสริมความสุขที่จะเสพออย่างรู้จักพอดี โดยไม่ลุ่มหลงมัวเมา มีชีวิตด้วยความเกื้อกูลพ้นจากการเบียดเบียนระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยต่างฝ่ายมีอิสรภาพทางสังคมด้วยกัน เพื่อเป็นฐานเข้าถึงอิสรภาพภายในตน

5.2.3 เปรียบเทียบทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของ กลุ่มพุทธศาสนิกชน ในสังคมไทย

จากการศึกษาทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมในสังคมไทย ของกลุ่มพุทธศาสนิกชน ผลการศึกษาปรากฏว่า ทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมในสังคมไทยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. ทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมในสังคมไทยระดับปานกลาง ได้แก่ กลุ่มผู้ติดตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ พุทธศาสนิกชนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษา มีทักษะว่าการมีชีวิตที่ดีต้องสมบูรณ์พร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสบายจากประสาทสัมผัส ได้กระทำตามกระแสนิยมแห่งสังคมสมัยใหม่ ทำอะไรได้ตามใจตัวเอง มีอิสระไม่ต้องเลียงดูใคร และกลุ่มผู้ร่วมลัทธิรัชกาลที่ 5 มีทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมในสังคมไทยระดับปานกลางเช่นเดียวกันแต่สูงกว่ากลุ่มแรก โดยกลุ่มผู้ร่วมลัทธิพิธี ร.5 ในบางส่วนมีทักษะเกี่ยวกับการมีชีวิตที่ดีนอกจากสมบูรณ์จากสิ่งอำนวยความสะดวกสบายทางกายแล้วยังมีทักษะว่าการมีชีวิตที่ดีต้องมีความสุขทางด้านจิตใจด้วย

2. ทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมในสังคมไทยระดับสูง ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและกลุ่มผู้ร่วมลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิมมี ทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมในสังคมไทยระดับสูง โดยทั้งสองกลุ่มมีทักษะเหมือนกันว่าการมีชีวิตที่ดีต้องสมบูรณ์พร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสบายจากประสาทสัมผัส แต่แตกต่างกันที่กลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานหลังจากที่มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานหลาย ๆ ครั้งจะมีทักษะการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมมากขึ้นเรื่อยๆ โดยมีทักษะว่าการมีชีวิตที่ดีนั้น จะต้องเป็นชีวิตที่พึ่งวัตถุภายนอกให้น้อยที่สุด มีชีวิตที่เรียบง่าย ต้องการความสุขทางด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Happiness) มากกว่าความสุขที่เกิดจากวัตถุ กล่าวคือ การบรรลุอิสรภาพ การเห็นแก่ตัวน้อยลง เห็นแก่ผู้อื่นมากขึ้น ไม่เบียดเบียนทั้งตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษากลุ่มพุทธศาสนิกชน ที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะมีทักษะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมมากที่สุด เป็นที่น่าสนใจว่าถ้าชาวพุทธทุกคนหันมาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ปัญหาต่างๆ มากมายในสังคมไทยคงจะลดลงหรืออาจจะหมดไป เพราะกลุ่มพุทธศาสนิกชนกลุ่มนี้มีทักษะและให้ความสำคัญกับการประพฤติศีล 5 หลักปฏิบัติที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นในสังคม เพราะปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันมีสาเหตุมาจากประพฤติละเมิดในศีล 5 เกือบทั้งสิ้น นอกจากนั้นผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจะมีจิตใจสงบ มีสติรอบคอบ ซึ่งสอดคล้อง

กับงานวิจัยของอนุชา สมจิตร (2539 , ง) ที่ปรากฏว่า ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งการใช้วิจารณญาณในการประพฤติปฏิบัติ มีความคิดไตร่ตรอง รอบคอบมากยิ่งขึ้น พยายามหลีกเลี่ยงในการกระทำชั่วและกระทำในสิ่งที่ดีมากกว่าเดิม มีความสงบทางด้านจิตใจ

ดังนั้นในฐานะที่เราเป็นพุทธศาสนิกชน สมควรอย่างยิ่งที่จะให้ความสนใจและปฏิบัติตามหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้ถึงพร้อมทั้งการศึกษาด้านปริยัติคือพยายามเข้าใจในหลักคำสอนที่ถูกต้อง การปฏิบัติด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และรับผลจากการปฏิบัติอันได้แก่ ปัญญาญาณ (ปฏิเวธ) อันจะนำมาซึ่งความสุข และสันติสุข ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และมวลมนุษยชาติต่อไป

โดยสรุป ทศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันมีทศนะแห่งการมีชีวิตที่ดีว่าต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกสบายที่เพียงพอพร้อมทั้งการอุปโภค บริโภค สาธารณูปโภคที่ครบครันทันสมัย ซึ่งความต้องการเหล่านี้มีอย่างไม่มีที่สิ้นสุด แต่ทรัพยากรในประเทศ ในโลกมีอย่างจำกัด ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของทุกชีวิตได้ สิ่งนี้เองนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบ แย่งชิง ทะเลาะ แข่งขัน ใครมีอำนาจ มีกำลัง มีอิทธิพลเหนือกว่าก็จะเป็นผู้ครอบครอง ส่วนอีกฝ่ายที่ด้อยกว่าก็เสียเปรียบ ขาดแคลนได้รับความเดือดร้อน เป็นต้นเหตุแห่งการเกิดภาวะวิกฤต ทั้งทำลายจิตใจ ทำลายสังคม ทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นการมีชีวิตที่ดีที่ไม่ยั่งยืน

จากวัฒนธรรมไทยในท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง ทำให้วัฒนธรรมของชาวพุทธเป็นวัฒนธรรมที่ถูกกระทบกระเทือน เพราะส่วนใหญ่จะเป็นฝ่ายรับ ที่ปรากฏให้เห็นชัดเจน คือ วัฒนธรรมตะวันตกกระแสแห่งการบริโภคนิยม โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น เพราะฉะนั้นชาวพุทธจึงควรตระหนักและพยายามพัฒนาเพื่อทางก้าวหน้าต่อไป โดยการประสมประสานวัฒนธรรม 2 ประการด้วยกันอย่างกลมกลืนดังงานของท่านพระธรรมปิฎก : 2538 , 45 ที่กล่าวไว้อย่างน่าสนใจคือ

ประการที่ 1 ลงลึกให้ถึงฐาน หยั่งให้ถึงรากเหง้าของตนเอง ภูมิธรรมภูมิปัญญาของเราอาจจะมียู แต่เราไม่รู้จักตัวเอง จึงค้นหาตัวเองไม่พบ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาให้ลึก ว่ามีอะไรในวัฒนธรรมไทยที่ไม่ชัดเจน ก็พยายามสืบลงไปให้ถึงตัวจริงดั้งเดิม เพื่อที่เราสามารถพบคุณค่าแท้ที่มันลึกลงไปกว่าที่วัฒนธรรมไทยที่เราเคยประพฤติปฏิบัติมา

ประการที่ 2 คือ ต้องมองให้กว้างออกไปทั่วโลก โดยมีสายตากว้างไกล มองออกไปในระบบความสัมพันธ์แห่งปัจจัยของสิ่งทั้งหลายทั้งหมด ที่เรียกว่าเป็นระบบปัจจัยการ จะทำให้เราเห็นปัญหาและทางออก แม้แต่ปัญหาที่โลกเผชิญอยู่ และสิ่งที่โลกต้องการในการแก้ปัญหานั้น

ทั้งสองประการนี้นับเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ชาวพุทธพึงตระหนัก พยายามศึกษาให้เข้าใจและปลูกฝังในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ ภูมิใจในวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาของตน เพื่อชีวิตที่ดีงามและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

5.2.4 ทศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และ ทศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของกลุ่มพุทธศาสนิกชน ในสังคมไทย

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มพุทธศาสนิกชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันระหว่างทศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมแสดงให้เห็นว่าเมื่อมีทศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องจะมีทศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม ส่วนกลุ่มพุทธศาสนิกชนผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ และกลุ่มพุทธศาสนิกชนผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 มีความสัมพันธ์ทางลบเกี่ยวกับทศนะในการนับถือพระพุทธศาสนา และทศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในสังคมไทย โดยอยู่ที่ระดับต่ำ กล่าวคือ ทศนะในการนับถือ และความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมไม่ค่อยถูกต้องและเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม แสดงให้เห็นว่ากลุ่มพุทธศาสนิกชนที่เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์พอยท์ และกลุ่มพุทธศาสนิกชนผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 ทั้ง 2 กลุ่มมีทศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาไม่ค่อยถูกต้องแต่อาจมีทศนะในการมีชีวิตที่ดีอยู่ในสังคมสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมได้ดีพอสมควร แต่ค่อนข้างต่ำ หรือมีทศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาค่อนข้างถูกต้อง แต่อาจมีทศนะในการมีชีวิตที่ดีอยู่ในสังคมไม่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมเท่าที่ควร อาจวิเคราะห์ได้ว่าพุทธศาสนิกชนทั้งสองกลุ่มนี้ไม่ได้รับโอกาสหรือไม่สนใจในการศึกษา เรียนรู้ มีความเชื่อความเข้าใจเดิมที่ได้รับการปลูกฝัง และมีการประพฤติ ปฏิบัติที่ไม่เข้าข่ายหลักของพุทธศาสตร์ อีกทั้งกระแสแห่งสังคมบริโภคนิยม วัตถุนิยมมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมยุคปัจจุบัน ทำให้มีความเข้าใจไม่ค่อยถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องการนับถือและการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่ากลุ่มพุทธศาสนิกชนผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มีทศนะในการนับถือพระพุทธศาสนาและทศนะในการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม กลุ่มพุทธศาสนิกชนผู้ร่วมลัทธิพิธีรัชกาลที่ 5 และกลุ่มผู้เดินตามศูนย์การค้าเซ็นเตอร์

พอยท์ ตามลำดับ เป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าจะทำอย่างไรที่จะช่วยกันให้ชาวพุทธทุกคนได้ตระหนักและเห็นความสำคัญที่จะศึกษาและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดผลที่ค้ำจุนแห่งการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและสร้างคุณค่าแห่งชีวิตอย่างแท้จริง

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่าทักษะในการนับถือพระพุทธศาสนาและการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งพุทธศาสนิกชนไทยส่วนใหญ่ไม่เข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการศึกษาไปใช้

1. ควรมีการส่งเสริม สนับสนุนการให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและจริงจังกับกลุ่มเยาวชน โดยสามารถประยุกต์ให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน
2. ควรปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมแก่พุทธบริษัท 4 เริ่มตั้งแต่เป็นเยาวชนให้เห็นความสำคัญและคุณค่าในสิ่งที่ควรประพฤติ ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงประโยชน์และโทษจากการประพฤติในสิ่งไม่เหมาะสมตามหลักศาสนา โดยเฉพาะการรักษาศีล 5
3. ควรมีการส่งเสริมในการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการเชื่อมั่น การยอมรับในการกระทำและผลการกระทำทั้งด้านดีและด้านร้ายของตน ตลอดจนจนถึงความเชื่อเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชนที่มีความเชื่อไม่ถูกต้อง
4. ควรส่งเสริมให้มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานให้แก่เยาวชนแต่ต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมกับสังคมในปัจจุบัน โดยจัดให้มีการอบรม ปฏิบัติ ประเมินผล และติดตามผลอย่างต่อเนื่องอาจให้ผู้ปฏิบัติเป็นผู้ประเมินผลด้วย
5. ควรมีเทคนิควิธีการสอนพระพุทธศาสนาให้เยาวชนเห็นความสำคัญ ตลอดจนปลูกฝัง สร้างนิสัยแห่งการใช้ชีวิต ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย รู้จักรัก ห่วงแทนศิลปวัฒนธรรมของไทย
6. ข้อประพฤติ ปฏิบัติ ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมที่เคยกระทำสืบทอดกันมาหรือที่ประยุกต์ขึ้นใหม่ที่เป็นไปเพื่อความชุ่มเฟื่อง งามาย ไม่ประกอบด้วยเหตุผลแห่งความถูกต้อง ไม่เข้าข่ายในหลักของพุทธศาสตร์ ควรมีการปรับปรุงและแก้ไข เปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องโดยยึดหลักการสามัคคีเป็นเกณฑ์

7. พุทธศาสนิกชนทุกคนควรมีหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเป็นผู้ที่ตระหนักและให้ความสำคัญ ประพฤติปฏิบัติตามข้อธรรมที่ว่า ละเว้นความชั่ว กระทำความดีให้ถึงพร้อม และชำระจิตใจของคนให้บริสุทธิ์ โดยยึดแนวทางที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ก.ควรทำการวิจัยกลุ่มคนผู้นับถือต่างศาสนาที่อาศัยอยู่ในสังคมไทย เพื่อศึกษาความแตกต่างเกี่ยวกับทัศนะการนับถือ และการมีชีวิตที่ดีของศาสนิกแต่ละศาสนาในวิถีแห่งสังคมไทย

ข.ควรทำการวิจัยกลุ่มผู้ที่มีความแตกต่าง ในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในเรื่องเกี่ยวกับการนับถือพระพุทธศาสนาและการมีชีวิตที่ดี เพื่อดูบริบทที่แตกต่างกันระหว่างเขตเมืองกับเขตชนบท

ค.ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะการนับถือพระพุทธศาสนาและการมีชีวิตที่ดี ในกรอบการรวมพลังทางศาสนา โดยการมีส่วนร่วมในการกระทำความดีที่มีบทบาทต่อสังคมศาสนาในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กรมหลวงวชิรญาณวงศ์,สมเด็จพระมหาสมณเจ้า.(2529). สารานุกรมพระพุทธศาสนาประมวลจากพระนิพนธ์. กรุงเทพมหานคร : มหามงกุฎราชวิทยาลัย
- กริสุตา เทียรทอง และคณะ . (2535) แนวการสอนพระกรรมฐานของพระพุทธองค์กับการปฏิบัติพระกรรมฐานในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : มปป.
- การศาสนา,กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2525).ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งรัตนโกสินทร์ ภาค 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- _____. (2525). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม 1-45. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- _____. (2527). หนังสือพระพุทธศาสนาสำหรับประชาชน ตอน 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- คุณ โทจันทร์ .(2537). ศาสนาเปรียบเทียบ.กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส พรินติ้ง เฮ้าส์.
- จรรยา ศรี สัมพรธนา.(2528). การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อและการปฏิบัติทางด้านศาสนาของคนในสังคมเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณี ชาวพุทธและชาวมุสลิมในชุมชนกิ่งเพชร กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จิราพรณ แดงก่อ.(2537). การศึกษาบทบาทของการเข้าทรงที่มีต่อการบำบัดรักษาโรค : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีเจ้าแม่กวนอิมและท้าวมหาพรหม. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล
- ชาย วรธมโม,ไพศาล วิสาโล,พระ.(2544).ฉลาดทำบุญ,พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมื่อดทราย
- เชิด เจริญรัมย์,พระมหา.(2541). พระเครื่องกับสังคม :ศึกษาเฉพาะกรณีทัศนะของนักวิชาการพุทธศาสนาในสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- โชติ จินตแสวง. (2541) . คุณค่าของพุทธศาสตร์ต่อสังคมไทย ในทัศนะของนิสิต มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ. ปริญญาบัตรหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกอุดมศึกษา . มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ญาณสังวร,สมเด็จพระ. (2539). พระพุทธเจ้าสั่งสอนอะไร. กรุงเทพมหานคร : มปป.
- คณนรรัตน์ บากา.(2532). ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อทางศาสนาและผลกระทบที่มีต่อลักษณะสังคม เศรษฐกิจ และแนวการดำเนินชีวิตชาวพุทธและมุสลิมในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอสว่างโฮงป่าดี จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- คุณฉวี เมธกุลโร ,พระ. (2534). ธรรมะสำหรับผู้สูงอายุ. . กรุงเทพมหานคร :พิมพ์ที่ ห.จ.ก. การพิมพ์.
- เดช คุลวรรณนะ, พล.ต. (2526).เรียนพุทธศาสนาอย่างปัญญาชน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- เถกิง พันธุ์เถกิงอมร.(2521). “ทุกคนลูกแต่เมืองศรีธรรมราชมา” วารสารวิชา ฉบับพิเศษ ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 และ 4 .วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช.
- ทวีวัฒน์ ปุณฺณจริกวิวัฒน์. (2543).พุทธศาสนากับวิกฤตโลก. วิทยานิพนธ์หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เทพเวที , พระ. (2531). พระพุทธศาสนาในอาเซียน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธรรมปิฎก,พระ.(2542). การศึกษาทางเลือก : ผู้วิวัฒน์หรือวิบัติในยุคโลกไร้พรหมแดน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2543). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 7 . กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด .
- _____. (2536).งานเพื่อความสุขและแก่นสารของชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- _____. (2540). ชีวิตในสังคมเทคโนโลยี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2543). ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก (หมวดพุทธศาสตร์). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- _____. (2543). ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก (หมวดวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา
- _____. (2543). ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก (หมวดศึกษาศาสตร์). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- _____. (2543). ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก (หมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- _____. (2542). ธรรมกับไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน, พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ คุรุสภาลาดพร้าว.

- ธรรมปิฎก,พระ.. (2541). ธรรมนุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ 7 . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. (2538). นรก-สวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2538). พุทธธรรม กฎธรรมชาติและคุณค่าสำหรับชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2538). พุทธวิถีกับการแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- _____. (2540). พุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ส่วนท้องถิ่นกรมการปกครอง.
- _____. (2540). มองสันติภาพโลก (ผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์) . กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร
- _____. (2543). รู้จักพระไตรปิฎก เพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้. กรุงเทพมหานคร : เอดิชั่น เพรสโปรดักส์ . พิมพ์ครั้งที่ 2
- _____. (2539). สถานการณ์พระพุทธศาสนากระแสไฮสปีด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.
- _____. (2542) . หยาดเพชร หยาดธรรม ภูมิปัญญาเพื่อการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุรสาธิตาพร้าว
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์.(2543).วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย , พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- นิธิ เอียวศรีวงศ์.(2537).ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม:ศิลปวัฒนธรรม.15(10),79-106.
- _____. (2536). ลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร. 5 : ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ,พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน
- นันทา รัตนกรี.(2528). การศึกษาความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ของชาวพุทธ : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยพุทธ ตำบลบางทราย อำเภอมะนัง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิรมล เดชะปณิต.(2522). ศึกษาเปรียบเทียบความเข้าใจเรื่องจุดหมายปลายทางสูงสุดของศาสนาที่มีผลกระทบต่อกรดำเนินชีวิตในกลุ่มชาวพุทธชาวคริสต์ ระดับชาวบ้าน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลโลกขี้นอน อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี . วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล.

- บุญทัน ดอกไทรสง, ธเนศ ค่วนชะเอม. (2529). กระบวนการและวิธีการพัฒนาจิตใจเพื่อพัฒนาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : ห.จ.ก. ทิพย์อักษร.
- บุญน้อม มุ่งงาม. (2533). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ค่านิยมและการดำเนินชีวิตของชาวพุทธในปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประเวศ วะสี. (2534). พุทธธรรมกับสังคม. กรุงเทพมหานคร : เอช. เอน. การพิมพ์.
- ประเวศ วะสี, ส. ศิวรักษ์. (2525). ศาสนาเพื่อสังคม. กรุงเทพมหานคร . สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). การปฏิบัติงานคือการปฏิบัติธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลื่องเชียง.
- _____. (2535). คู่มือมนุษย์ ฉบับสมบูรณ์, พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา
- _____. (2529). ครูกับการอยู่รอดของสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลื่องเชียง.
- _____. (2529). บรมธรรมภาคต้น, บรมธรรมภาคปลาย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์ พระนคร.
- _____. (2521). ปฏิสมุปปาตจากพระโอรส. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์พระนคร.
- _____. (2537). เป้าหมายของการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลื่องเชียง.
- _____. (2529). ศิลปะการดำเนินชีวิต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- _____. (2537). สมาธิและวิปัสสนา ตามธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- _____. (2531). สันติภาพโลก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์พระนคร.
- _____. (2518). สุญญตา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์พระนคร.
- ไพศาล วิสาโล, พระ, ส. ศิวรักษ์, ประเวศ วะสี, ศ.น.พ., วีระ สมบูรณ์, ดร. (2542). พุทธธรรมกับอุดมการณ์สำหรับศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- วสิน อินทสระ. (2533). ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหมิตร.
- วสิน อินทสระ, ไชย ฦ พล. (2538). พุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์และกลยุทธ์การประกาศธรรมสู่โลกกว้าง. กรุงเทพมหานคร : สถาบันธรรมาธิปไตย.
- วิชัย สุธีรขานนท์. (2523). คติเยาวชนไทย. กรุงเทพมหานคร : หจก.การพิมพ์พระนคร.
- วีระ อำพันสุข. (2527). พุทธธรรมกับการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร : เอราวัณการพิมพ์.

- สง่า พลสงคราม ,พระมหา (2542) . การศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต . สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมนึก ใจกล้า , (2536). การนับถือพระพุทธศาสนาของคนไทยในปัจจุบัน : การเปรียบเทียบระหว่างนักวิทยาศาสตร์กับนักสังคมศาสตร์. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- แสงระวี เทพรอด.(2542). ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับปลูกฝังคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา พฤติกรรมทางพุทธศาสนา กับพฤติกรรมป้องกันสารเสพติด : กรณีศึกษาในนักเรียนวัยรุ่นจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.สาขาศาสาบาลสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2526). พุทธทัศน์เพื่อการสร้างสรรค์สังคมใหม่. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์การพิมพ์ จำกัด.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2533) พุทธสังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร:เจ้าพระยาการพิมพ์.
- แสง จันทรงาม .(2526). วิธีสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร : กมลการพิมพ์.
- อ่อน บุญญพันธุ์.(2511).แก้ปัญหาชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ส.ประสิทธิ์ .
- อุทัย ญาณธโร,พระมหา. (2538) พุทธวิถีแห่งสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสาร.
- อวยชัย โรจน์นรินทร์กิจ.(2526). การศึกษาผลของอานาปานสติ ในพุทธศาสนาต่อการพัฒนาใช้เชิงเหตุผลเชิงจริยธรรม.วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาจิตวิทยาคลินิก มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อนุชา สมจิตร . (2539). การศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลจากการปฏิบัติตามฐานด้วยการเจริญสติปัฏฐานสี่ ซึ่งฝึกสอนโดย คุณแม่ ดร. สิริ กรินชัย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อรรณพ จำเริญ.(2541). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตอันเกิดจากภาวะถดถอยจากสังคมและการร่วมถึงกรรมของผู้สูงอายุชาวพุทธ ศึกษากรณีผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล . วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์มหาบัณฑิต . สาขาการจัดการโครงการสวัสดิการสังคม. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

ภาษาอังกฤษ

- Douglas M. Burns . (1970) . Buddhism : The religion of Thailand. Bangkok : Mahamakut Rajavidyalaya
- Edward Wellin . (1971). New Standard Encyclopedia Vol.8. Chicaw : Standard Educational Corporation.
- George Grimm . (1973). The Doctrine of the Buddha , Motilal Bamasidass, Delhi , India .
- Gerald Roscoe . (1992). The Good Life : a Guide to Buddhism for the Westerner. Bangkok : Pacific Rim Press.
- Hall, D.G.E. (1970). A History of South-east Asia. New York : St. Martin's Press.
- John Harris .(1985). The Value of Life . London : Routledge and Kegan Paul.
- John W Best.(1964).Research in Education. Englewood Cliffs,New Jersey : Prentice Hall.
- Likert Rensis. (1976). New Patterns of management , New York : McGraw - Hill .
- Norman T. Feather (1975). Values in Education and Society. New York : Free Press.
- Ronald L. Johnstone . (1975). Religion and Society in Interaction. Englewood Cliffes, New Jersey : Prentice – Hall.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามประกอบการวิจัย

การนับถือพระพุทธศาสนาและชีวิตที่ดีในสังคมไทย
กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ
 ตอนที่ 2 สอบถามทัศนะเกี่ยวกับการนับถือพระพุทธศาสนาและการมีชีวิตที่ดี
 ส่วนที่ 1 สอบถามทัศนะเกี่ยวกับการนับถือพระพุทธศาสนาจำนวน 16 ข้อ
 ส่วนที่ 2 สอบถามทัศนะการมีชีวิตที่ดี จำนวน 26 ข้อ

ขอเจริญพรขอบคุณ

พระพิทยา เสวกพันธุ์

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ ที่ตรงกับความจริง

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ..... ปี
3. ระดับการศึกษา

☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษา หรือ เทียบเท่า	☐ อนุปริญญา
☐ ปริญญาตรี	☐ ปริญญาโท	☐ อื่น ระบุ.....
4. สถานภาพ

☐ โสด	☐ สมรส
☐ อยู่ด้วยกันโดยมิได้จดทะเบียน	☐ แยกกันอยู่
☐ หย่าร้าง	☐ ม่าย
5. รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน

☐ ต่ำกว่า 10,000 บาท	☐ 10,000 – 19,999 บาท
☐ 20,000 – 30,000 บาท	☐ มากกว่า 30,000 บาท
6. อาชีพ

☐ ไม่ได้ประกอบอาชีพ	☐ นักเรียน นักศึกษา
☐ รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	☐ ธุรกิจส่วนตัว
รับจ้างทั่วไป	☐ อื่น ๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 ทศณการนับถือพระพุทธศาสนาและการมีชีวิตที่ดี

ส่วนที่ 1 ท่านเห็นด้วยกับทัศนะต่อไปนี้มากน้อยเพียงไร

ข้อ	การนับถือพระพุทธศาสนา	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	สำหรับผู้ วิจัย
1	พระพุทธเจ้าสามารถตรัสรู้ได้จริง						
2	ชาวพุทธมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งอันสูงสุด						
3	การบูชา ถวายเครื่องเซ่นไหว้เทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เสด็จพ่อ ร.5 หรือเจ้าแม่กวนอิม จะทำให้ชีวิตดีขึ้น						
4	ชีวิตจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับดวงหรือพรหมลิขิตเป็นสำคัญ						
5	การทำงานคือการปฏิบัติธรรม						
6	ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำความดีให้ถึงพร้อม ทำจิตใจให้ผ่องใส บริสุทธิ์เป็นเพียงอุดมคติ ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง						
7	ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา						
8	ศึกษาหลักธรรมและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจะเป็นคนไม่ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน ไม่เข้าใจความจริงในสังคมสมัยใหม่						
9	ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีตัวตนแท้จริงเป็นเพียงสิ่งสมมติ						
10	การปฏิบัติธรรมเหมาะสำหรับผู้สูงอายุ						
11	ผู้มีศีล ไม่บกพร่องสามารถฝึกสมาธิได้ดีกว่าบุคคลทั่วไป						
12	ถ้าประพาศศีล 5 อย่างเคร่งครัด จะอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข						
13	ทุกคนสามารถเข้าถึงสภาวะนิพพานได้ถ้าปฏิบัติถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา						
14	สาเหตุแห่งความทุกข์ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหรือบุคคลที่เราไปเกี่ยวข้องเป็นสำคัญ						
15	เมื่อประสบเคราะห์ หรือเมื่อต้องการโชคลาภ จะทำบุญตักบาตร						
16	ฝึกสมาธิ เจริญภาวนาทำให้เป็นคนเชื่อใจ ไม่กระตือรือร้น						

ส่วนที่ 2 ท่านเห็นว่าการกระทำหรือมีสิ่งต่อไปนี้เป็นการทำให้มีชีวิตที่ดี

ข้อ	การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	สำหรับผู้ วิจัย
1	มีทรัพย์สินเงินทอง รถยนต์คันหรูตามสมัยนิยม บ้าน หลังใหญ่						
2	ทดลองอยู่กับคนรักก่อนแต่งงานจะได้ไม่มีปัญหาหย่า ร้างตามมาทีหลัง						
3	นั่งรับประทานอาหารภัตตาคารหรูราคาแพงตามความ ต้องการ						
4	สวมใส่เครื่องแต่งกายทันสมัย เครื่องประดับที่บ่ง บอกถึงความสำเร็จ						
5	ดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์หรือไวน์ในงานสังสรรค์ หรือวันครีมนอกใจ						
6	ตอบโต้คนที่มาว่าร้าย ทำร้าย เพื่อปกป้องความถูกต้อง ให้ตนเอง						
7	กระทำทุกวิถีทางที่จะถนอมความเป็นหนุ่มสาวอยู่เสมอ						
8	เสริมแต่งส่วนที่ยังบกพร่องทางใบหน้า ร่างกายให้ดูดี						
9	ประพฤติดี 5 เป็นประจำทุกวัน รักษาศีล 8 หรือ ศีล อุโบสถในวันพระ						
10	ระลึกถึงความตายอยู่ตลอดเวลา						
11	มีโอกาสนั่งสมาธิ เจริญภาวนาสม่ำเสมอ						
12	ประกอบอาชีพที่สุจริตแม้ไม่ร่ำรวยหรือมีเครื่องอำนวยความสะดวก ความสะดวกเท่าผู้อื่น						
13	กีฬาหรือการกระทำที่สร้างความบันเทิง คื่นคื่น ทำท่าย สนุกสนาน เช่น ชนวัว ไก่ชน การตกปลา ตกหมึก						
14	ทำบุญสักระยะบิณฑบาตไปสวดเพื่อเป็นเกียรติแก่ตัวเอง และวงศ์ตระกูล						
15	มีอิสระไม่ต้องรับผิดชอบดูแลเลี้ยงดูใคร						
16	ทำทุกสิ่งทุกอย่างได้ตามใจตัวเอง						
17	ชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นรู้จักทำบุญ รักษาศีล เจริญ ภาวนา						
18	เที่ยวสถานบริการความบันเทิงยามราตรี						
19	สนับสนุนการเปิดบ่อนพนันที่ถูกกฎหมาย						

ข้อ	การมีชีวิตที่ดีในสังคมไทย	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	สำหรับผู้วิจัย
20	สนับสนุนกฎหมายคุ้มครองชาย - หญิงขายบริการทางเพศ						
21	ทำบุญ ตักบาตร สม่่าเสมอแม้มีข่าวพระประพฤติไม่เหมาะสม						
22	มีถนนหนทางที่สะดวกสบาย มีเขื่อนเพื่อป้องกันน้ำท่วม แม้ต้องทำลายทรัพยากรธรรมชาติบ้าง						
23	ทำผิดบ้างไม่เสียหาย ถ้าให้อยู่ในสังคมอย่างมีเกียรติเป็นที่เคารพ						
24	มีอาวุธที่ทันสมัย เพื่อความมั่นคงของประเทศและชีวิตจะได้ปลอดภัย						
25	ช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอแม้บางครั้งถูกกลั่นแกล้งหรือถูกค้ำหนิ						
26	ยอมเสียสละแม้กระทั่งชีวิตเพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่น						

ภาคผนวก ข

ข่าวประจำวันเกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ของพุทธศาสนิกชน

สถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ข่าวประจำวันเกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ของพุทธศาสนิกชน

ชาวบ้าน ตำบลบ้านขาม จังหวัดหนองบัวลำพู พวกกันนับถือและขอหวย “ฤาษีลี้กลับ” ที่ประกาศตนว่าไม่มีศาสนา ไม่มีนิกาย ไม่ยึดติดกับสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น ดำเนินชีวิตสุดสมถะ กินอาหารได้ทุกอย่าง มุ่งมั่นบำเพ็ญเพียรค้นหาสัจธรรม ไม่ยึดติดกฎเกณฑ์ของสังคม (นสพ. ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 13 สิงหาคม 2541 ,5)

กลุ่มชาวบ้านนับพันแย่งนำเครื่องเช่น ไหว้ภูเหลื่อมยักษ์ที่ทุกคนเรียกว่า “ภูพ่อปู่” เหตุเกิดที่อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรีและมีการรวบรวมเงินสร้างศาลเพียงตาและนำภูเหลื่อมมาอาศัยอยู่อย่างถาวร นอกจากนั้นยังได้นิมนต์พระ 9 รูปมาสวดเพื่อเป็นสิริมงคล (นสพ.เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 26 กันยายน 2543 ,16)

การแข่งขันเรือยาวที่ลำนานัน จ.พิษณุโลก เรือน้องใหม่สังกัดวัดเจติยหอยชนะแชมป์เก่า เหตุจากเรือแชมป์เก่าหัวเรือหักในขณะเริ่มการแข่งขัน เป็นที่รำลึกกันว่า “ต้องมนต์” หลวงพ่อทองกลิ้ง สุนทรโร เจ้าอาวาสวัดเจติยหอย จนเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเกิดจากปาฏิหารย์ของหลวงพ่อที่ทำพิธีก่อนมีการแข่งขัน แต่หลวงพ่อกล่าวว่าเป็นความบังเอิญ (นสพ.ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 3 ตุลาคม 2542,5)

สำนักทรงเจ้าที่นายอมรา ธนุทอง อ้างว่าเป็นร่างทรงของพระศรีอริยเมตไตรย์ สวมเครื่องแต่งกายคล้ายจิ๋วพระภิกษุสงฆ์ กินนอนอยู่ที่โรงเจเสด็จโพธิสัตว์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อวดอ้างเป็นผู้วิเศษรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ทุกประเภท ซึ่งผู้คนต่างหลงใหลให้ความเคารพนับถือ บูชาสักการะ ทั้งพ่อค้า ข้าราชการหรือแม้แต่พระภิกษุสงฆ์หลายรูปก็ให้ความศรัทธา (นสพ.เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2543 ,3)

ชาวบ้านหลายสิบคน จุฒูปเทียนพร้อมเครื่องเช่น ไหว้บูชาสักการะต้นกล้วย ที่ตำบลปากแพรก จังหวัดกาญจนบุรี สาเหตุเพียงแค่อำนาจของต้นกล้วยช่วงหนึ่งบวมโป่งออกมาเหมือนคนท้องโป่ง (นสพ.เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 18 มกราคม 2543 , 19)

ก๊อนหินขนาดมหึมาที่ตั้งอยู่ริมถนนสายจันทบุรี – กระดังง์ กิ่ง อำเภอเขาชะเมา จ.จันทบุรี ข้าง ๆ มีศาลเล็ก ๆ ตั้งอยู่ พวงมาลัยหลากหลายสีแขวนเต็มไปหมด ผู้ขับรถผ่านจะบีบแตรแสดงความเคารพแทบทุกคัน โดยชาวบ้านแถบนั้นเรียกหินก้อนนี้ว่า “บาตรพระมาลัย” ซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อถือและศรัทธาว่าเป็นหินที่ศักดิ์สิทธิ์ (นสพ.เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 24 มกราคม 2543 , 19)

พิธีนำคางคกมาขอเลขเด็ด ที่อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง โดยการนำคางคกไม่จำกัดเพศ ไม่จำกัดขนาด แต่มีข้อแม้ต้องจับในวันพระก่อนหอยออกแล้วขังไว้ในกะลา หลังจากนั้นเมื่อเวลาเที่ยงคืน นำมาบูชา ด้วยดอกไม้ ธูปเทียนและสิ่งของต่าง ๆ โดยเชื่อว่าเจ้าแม่ผู้หนึ่งให้โชคลากลับ

ชาติมาเกิดเป็นคางคก ทำให้เมืองระยอง โดยเฉพาะอำเภอบ้านฉาง หากangkayakเข้าทุกที (นสพ. เติ
นิวส์ ฉบับวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2543, 18)

ศาลาวัดช่อขกลาง อำเภอมือง จังหวัดลพบุรี มีรูปแกะสลักไม้ นางตะเคียนเงิน และนาง
ตะเคียนทอง โดยปัจจุบันชาวบ้านในหมู่บ้านและจังหวัดใกล้เคียงมากราบไหว้ บางคนมีโชคลาภได้
ซื้อผ้าสไบมาถวายเป็นจำนวนมาก (นสพ.เตินิวส์ ฉบับวันที่ 2 มีนาคม 2543 ,19)

สถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ภาคเหนือ

1. วัดอรุณญวิเวก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. วัดร่ำเปิง (ตโปทาราม) อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่
3. วัดถ้ำผาจม อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่

ภาคใต้

4. สวน โมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
5. วัดถ้ำเสือวิปัสสนา อำเภอมือง จังหวัดกระบี่
6. สำนักวิปัสสนาวัดชายนา อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาคตะวันออก

7. วัดปิพลินาราม อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

8. วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย
9. วัดอรุณบุรพต อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย
10. วัดป่าบ้านตาล อำเภอมือง จังหวัดอุดรธานี
11. วัดป่าตาลวัน อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา
12. วัดป่าบ้านค้อ อำเภอศรีนํ้า จังหวัดอุดรธานี
13. สำนักทัฬหะมิ่งขวัญ อำเภอมือง จังหวัดเลย

ภาคกลาง

14. คณะห้า วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
15. ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย วัดบวรนิเวศ เขตพระนคร

กรุงเทพมหานคร

16. ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย เขตบางแค กรุงเทพมหานคร
17. วัดจันทาราม (ท่าซุง) อำเภอมือง จังหวัดอุทัยธานี

18. วัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี
19. วัดเขาสมโภชน์ อำเภอลำน้ำราชมัย จังหวัดลพบุรี
20. วัดคอนฟูต อำเภอคอนฟูต จังหวัดสระบุรี
21. วัดไทรงาม อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
22. วัดโพธิ์เอน อำเภอวิเศษไชยชาญ จังหวัดอ่างทอง
23. สำนักเกาะมหาเมฆคณ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
24. วัดสะแก อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
25. วัดโกโรโกโส อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
26. วัดคีรีวงศ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

ผลการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ผู้ที่ผ่านการอบรมเจริญภาวนาวิปัสสนากรรมฐาน สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้ดีขึ้นได้อย่างชัดเจน เช่น

1. มีความตระหนักถึงความสำคัญของสติมากขึ้น
2. มีความคิดอยากทำความดีมากขึ้น
3. มีอารมณ์มั่นคงมากขึ้น
4. มีอารมณ์แจ่มใสเบิกบานมากขึ้น
5. มีความสุขกายสุขใจมากขึ้น
6. มีความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีมากขึ้น
7. สามารถลดความฟุ้งซ่านวิตกกังวลลง
8. มีความอดทนในกิจการงานต่าง ๆ
9. มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น
10. มีความสำรวมในกิริยามารยาทมากขึ้น
11. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น
12. มีอัธยาศัยไมตรีต่อผู้อื่น
13. มีความพึงพอใจในงานที่ทำและรับผิดชอบมากขึ้น
14. มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น
15. มีพรหมวิหารธรรมคือเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เพิ่มขึ้น
16. มีความกตัญญูรู้คุณของพ่อ แม่ ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณเพิ่มขึ้น

17. มีศีลธรรมทั้งทางกายและทางใจมากขึ้น โดยเฉพาะศีล 5

18. สามารถลดละสิ่งเสพติดได้

19. สามารถลดอบายมุขลงได้ (อนุชา สมจิตร : 2539,171-172)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระพิทยา เสวกพันธุ์
วัน เดือน ปีเกิด	18 สิงหาคม พ.ศ. 2514
สถานที่เกิด	จังหวัดนครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล (ศูนย์กลางราชมงคล) พ.ศ. 2537 (บธ.บ การจัดการอุตสาหกรรม) มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ.2542 - 2545 (ศศ.ม ศาสนาเปรียบเทียบ)
ทุนสนับสนุนการวิจัย	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

EXECUTIVE SUMMARY

1. INTRODUCTION

Religion is one of social institutions which is important to stimulate interest in national cultures, a good way of human brings and view about the environment. Although religions have different origins of doctrine and practice, they have good purposes to solve the problems of human beings especially suffering in mind. Therefore, religions are the knowledge of the right way of life as light which helps human beings to meet peace and friendship in society as Gandhi believed that *“education without the study of religions is incomplete. Religion, in its varied forms, is not only a legitimate intellectual pursuit but a vital aspect of human culture and civilization.”*

Looking back into Thai history, the close relationship between Buddhists and the Thai nation is clearly seen. Thai people in the past lived in the Buddhist environment, namely, making-merit, going to listen to special sermons and observing precepts. Nowadays, most Buddhists are not interested in the meaning of the right ways and ignore searching for the truth. Therefore, they are interested in the rites, destiny and black magic. Thai society is full of many gods. They believe that the gods have power to help them out of the suffering in their bodies and minds. Those practices are not the right ways of the Buddhism. Nowadays, monks retired to take the role in public activities, for example, education. So, they are busy to teach the right way of Buddhism to Buddhist laymen.

Besides, the structure of the Thai society has been changed because of adopting a new pattern and a modern style of western system both utilitarianism and materialism. Most Buddhists seek happiness of body more than mind. They pay the high cost of living for food, clothes and the education of their children in each day. Everyday they must work very hard to get money, position and status in the society. There is no free time to listen to the sermons and observe the precepts on Uposatha Days to follow the right way of Buddhism. Therefore, the social condition is full of many problems; such as AIDS, crime, drugs, prostitution, corruption and others.

Such problems have the high rate in Thai society. They are the problems to solve. Buddhists are not interested in and do not understand their own religion in the right way of daily living. There are two important conditions as follows:

1. They are depending on the supernatural power. This is the most condition. Because Buddhists do not try to attain the highest level by their own effort.

2. The structure of the Thai society is changed by adopting a new pattern of western system both utilitarianism and materialism. Most Buddhists seek the happiness from body more than mind.

Although most Buddhists have no free time to practice the way of Buddhism, there are Buddhist groups who are interested in it because they are developing their minds by the way of meditation. They try to seek the truth and the right way of Buddhism. They may not attain the highest enlightenment at present, at least those practices are beneficial to their lives and peace in their minds. they are happy and give the value to join the Buddhist activities directly and indirectly. When having problems happening in Thai society on each day, they solve them by their own effort, by not depending on the supernatural power.

There are two different Buddhist groups --faith in Buddhism and faith in supernatural power and both. They practice the right way of Buddhism. There are a lot of problems at present and going on in the future. As the structure of the society has changed because of adopting a new pattern of the western system, development of the social system is rapid. People are interested in research on view of Buddhist laymen to pay respect to Buddhism and living of a good life in Thai society at present. How do Buddhists view the way of a good living?, Is religion a part of their living or not, and how do Buddhists understand the right way of Buddhism? The most importance is the Buddhist view of how to take the teaching of Buddhism to be in practice in Thai society at present.

The research studied only the group of Buddhists who live in Bangkok. Besides, there are a lot of people, who come from up-country, to live in Bangkok. It is a point of adapting tradition to a new western pattern. There are a lot of faiths in supernatural power ---black magic and others. Most problems, therefore, origin in Bangkok at first time. It is easily compared between two Buddhist groups---faith in

Buddhism and faith in supernatural power and faith in the practicing in the right way of Buddhism.

2.OBJECTIVES OF THE STUDY

1. To study the Buddhists' view on respect and living in the right way of a good life with Buddhist teaching.

2. To compare Buddhist's view on paying respect and living in the way of a good life between Buddhists who have the faith both Buddhism and supernatural sect and Buddhists who practice to attain the highest way of Buddhism.

3. SCOPE OF THE STUDY

This research studied on the paying respect and Buddhist's view on the right way of Buddhism in Thai society. There are sampling population of 400 Buddhists who are living in Bangkok.

4. METHODOLOGY

They are divided into 2 parts as follows :

4.1 Documentary Research — Tipitaka including explanation document, textbooks and research works related to this research.

4.2 Cross sectional survey

4.2.1 Population and Samples — Population in this research are Buddhist laymen who live in Bangkok. They are divided into 4 groups as follows :

A group of Buddhists who practice both concentration and enlightenment

A group of Buddhists who pay respect to Kaun – Im sect.

A group of Buddhists who join in ceremony of King Rama V.

A group of Buddhists who walked around are shopping center (Center Point)

4.2.2 Research Instrument and Data Collection.

The Questionnaire was used in this research from reviewing literatures of the Buddhist documents, which allow the author to examine the validity. They were divided into 2 categories as follows:

Section 1: Containing the personal backgrounds of Buddhists including gender, age, education level, level of income/month and occupation.

Section 2: Questions concerning the views of Buddhists to pay respect to the Buddhism contain 16 items and questions on living of a good life in Thai society contain 26 items. Those questions had a Rational Scale adapted from Likert's with 5 choices rating frequently.

4.2.3 Data Analysis

400 sets of questions had been distributed to four groups of Buddhists and 400 (100 %) of the total were returned. There were 332 sets (83%) of completed questions for analysis in their validation. Decoding was made in the Coding Sheet to input into SPSS for Windows.

5. DEFINITION OF TERMS

5.1 Buddhists — population who pay respect to Buddhism and have lived in Bangkok.

5.2 A good life — Living in the right way of Buddhism, namely, not to do any evil, to do good things and to purify the mind until they could attain the enlightenment.

5.3 Buddhists live in the right way of Buddhism — who practice both concentration and enlightenment.

5.4 Buddhists believe both Buddhism and supernatural sects—and Buddhists who walked around shopping center at Center Point, joining in ceremony of King Rama V and believe in supernatural power.

6. EXPECTED RESULTS OF STUDY

6.1 To understand Buddhists' view on paying respect and living of a good life in the right way of Buddhism.

6.2 To understand the different ways of paying respect of Buddhists and living of a good life of two groups of Buddhists Namely, Buddhists live in the right way of Buddhism and the ones who believe in both Buddhism and supernatural sects.

6.3 To be able to take the results of the research to solve the problems about the Buddhists' view to religions in the future.

7. LIVING OF A GOOD LIFE IN THE RIGHT WAY OF BUDDHISM.

Living of a good life in Buddhism is without harm both to themselves and to others as the Lord Buddha said to his disciples: not to do any evil, to do good things and to purify the mind. Development of the mind is important to get rid of the Greed, Hatred, and Delusion. Then Lord Buddha said: *“Rahula, for developing the (mind), development that is friendliness, that which is malevolence will be got rid of. Development that is compassion, that which is harming will be got rid of. Development that is sympathetic is equanimity, that which is sensory reaction will be got rid of. Development that is on the foul, that which is attachment will be got rid of. Development that is perception of impermanence, that which is the conceit ‘I am’ will be got rid of.”* (M.M. 2/423/95-96) Every Buddhist could attain the enlightenment, if they practice the right way of Buddhism. Those practices are the living of a good life of Buddhists.

8. CHARACTER OF PAYING RESPECT TO BUDDHISM

The Lord Buddha, Thamma and Sangkha are the best three importance in Buddhism, because those three is a refuge of Buddhists all around the world. Therefore, people, who are good Buddhists, must respect the best three importance at all time of life. It is well-known that “Buddhamaamaka” of Thai nation.

9. CHARACTER OF LIVING OF A GOOD LIFE IN BUDDHISM

When Buddhists pay respect and practice in of the right way of Buddhism at all time of life, they could attain the enlightenment and happiness with living purity both body and mind that is full of kindness to all existence as friends of birth, old age and death. Each man could develop his mind to get rid of the Greed, Hatred and Delusion. The truth of nature was discovered by Lord Buddha. He only thought of the right way of a good life on the earth.

10. DISCUSSION

10.1 On view about paying respect to the Buddhism

The study was both on document and fieldwork. This thesis contains four groups of Buddhists, namely, 1) a group of Buddhists who practice both concentration and enlightenment the ones who believe in power of King Rama V, the ones who believe in the supernatural power(Kaun – Im sect.) 2) and the ones who walked around shopping center at Center Point. From research it was found that the view of Buddhists was divided into 2 groups as follows

1. The view of paying respect to Buddhism is at a moderate level of total average i.e. a group of Buddhists who walked around shopping center at the Center Point. This group is composed of young Buddhists and is studying in both high school and university. Those youngs Buddhists will have role in the politics, religion and education of Thai society in the future. This group understood and believed in the right way of Buddhism at a moderate level. Therefore, they have a chance to the wrong way of living with AIDS, drugs, prostitution and others. The result of this research is in line with the research of Sangravee Teprod finding that the students are not interested in and do not understand the right way of Buddhism. This case come from their parents who do not understand and are not interested in practice in the right way of Buddhism, because they have no free time to teach their children in the right way of Buddhism. And Buddhists, who believed in power of King Rama V, viewed the paying respect to Buddhism at a moderate level of total average. Those two groups of Buddhists were not interested in observing precepts, listening to the special sermons at the temples. Five precepts and listening to the special sermons are the basis of Buddhists to live together with peace and happiness in society.

However, From observation of the researcher the Buddhists who believed in the power of King Rama V found that someone practiced the right way of Buddhism.

2. The view of paying respect to Buddhism is at a high level of total average i.e. Buddhists who practiced both concentration for enlightenment and Buddhists who believed in both Buddhism and the supernatural sects(Kaun – Im sect.) . Those groups of Buddhists were strict to observe the Buddhist precepts rather than the two groups of Buddhists, they practiced, understood and believed in the doctrine and discipline better than other groups.

Therefore, the view of paying respect to Buddhism of Buddhists is the reflection that Thai society is more busy at present. Although, some Buddhists understand both the doctrine and discipline at the same time they believe about their destiny, black magic, etc... the thesis of Phramaha Phimon Konkruang found that Buddhists not only have faith in Buddhism, but also believe in the other ideological faith too. And Phrathammapitaka said that Buddhists believe in supernatural power. Those faiths bring about the weakened faith in Buddhism of Thai society.

10.2 The view of living of a good life in the right way of Buddhism in Thai society.

To study the view of living of a good life in the right way of Buddhism in Thai society of Buddhists was found that the view of living of a good life in the right way of Buddhism was divided into 2 parts as follows :

1. The view of living a good life in the right way of Buddhism in Thai society is at a moderate level of average total i.e. most Buddhists, who walked at the Center Point ,were students studying in high schools and universities. They viewed that living of a good life must have all complete things such as parents, house, car and money. And the best importance of living must be free both thinking and dressing. And some Buddhists, who believed in the power of King Rama V, viewed about living of a good life like the group of students, but some knew that happiness was the peace of mind with merit -making, taking food offering and hearing special sermons at temples.

2. The view of living a good life in the right way of Buddhism in the Thai society is at a high level of total average i.e. Buddhists, who practice both concentration for enlightenment and Buddhist who believed in the supernatural power(Kaun – Im sect.), understood the right way of Buddhism about living of a good life. Those Buddhists viewed that living of a good life must have complete life both body and mind. Especially Buddhists, who often practice both concentration for enlightenment, have the peace and spiritual happiness in their minds rather than bodies. They have purity with mind that is full of kindness to all existence as friends of birth, old age and death.

The view about paying respect to Buddhism and living of a good life as the right way of Buddhism in Thai society, The first group of Buddhists, who practiced concentration for enlightenment, viewed the paying respects to Buddhism and living of a good life as the right way of Buddhism at a highest level. The secondary groups

10.3 Suggestion

10.3.1 To study the groups of population who pay respect to other religions living in Thai society about the view of paying respect and living of a good life in each religion.

10.3.2. To study the groups of population who live in different places, comparatively between the up-country and cities about paying respect and living of a good life with religion.

10.3.3 To study the groups of population who are monks, priests, and teachers who teach the subjects concerning religions.